

ΙΑ 12. ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Β΄

Αρχαιολογία των κλασικών
και ελληνοιστικών χρόνων (480 π.Χ. - 30 π.Χ.)

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2024

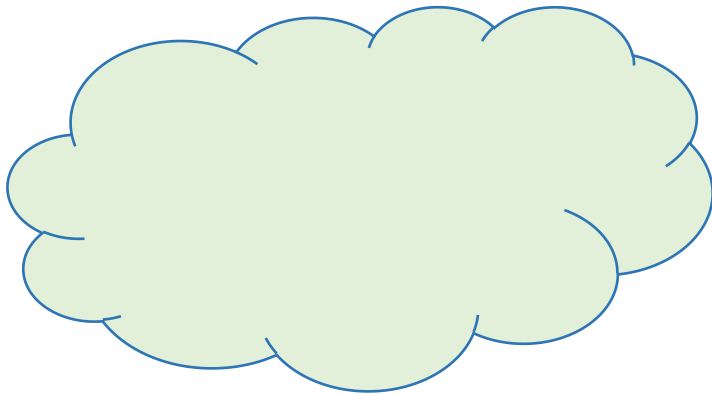
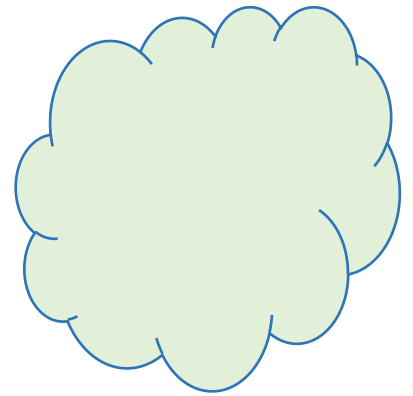

Διδάσκοντες: Ευρυδίκη Κεφαλίδου
Νικόλας Δημάκης

**2. 480-450 π.Χ.: ΠΡΩΙΜΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ /
ΑΥΣΤΗΡΟΣ ΡΥΘΜΟΣ
Αρχιτεκτονική και Πλαστική**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΣΤΕΡΗΣ ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ:

- Πτώση της τυραννίας - Δημοκρατία στην Αθήνα (μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη 508/7 π.Χ.)

(Αντίστοιχα: κατάργηση της βασιλείας στη Ρώμη Γ509 π.Χ. Γ – αρχή της περιόδου της 'res publica')

- Περσικοί Πόλεμοι 490-479 π.Χ.

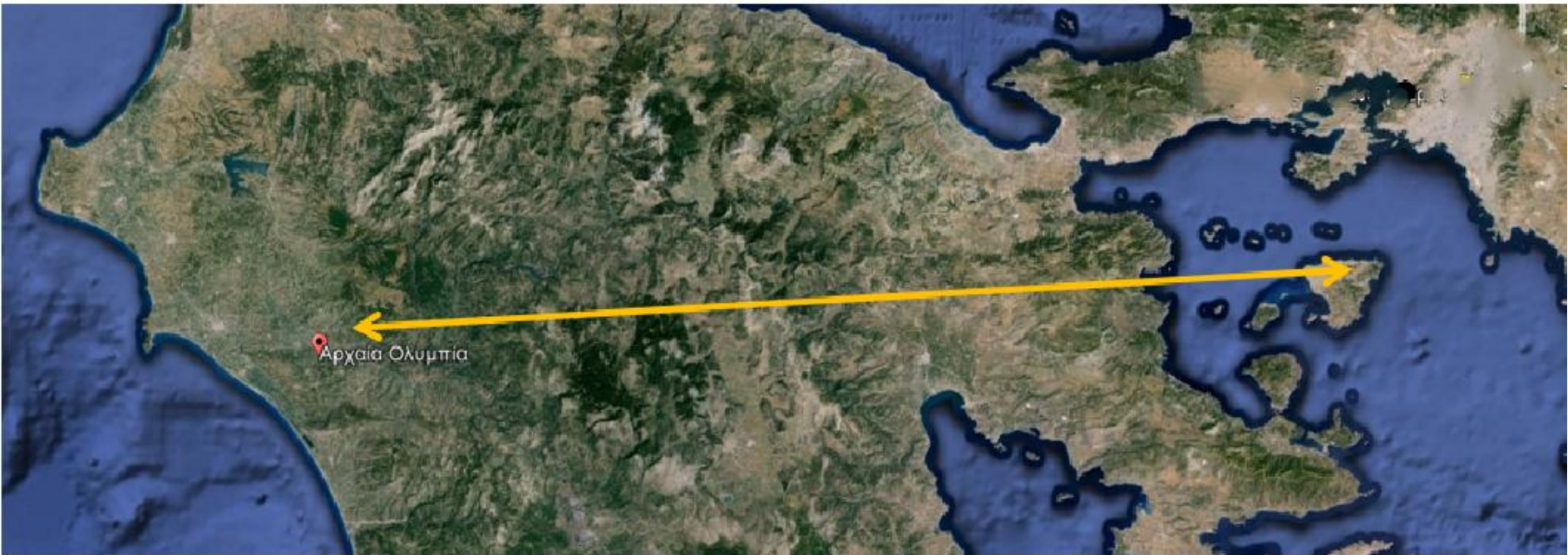
↑
'Ηδη από νωρίτερα στον βορρά (Μακεδονία - Θράκη.... απλώς δεν ήταν πόλεμοι).

ΑΥΣΤΗΡΟΣ ΡΥΘΜΟΣ: 490/480 – 450 π.Χ.

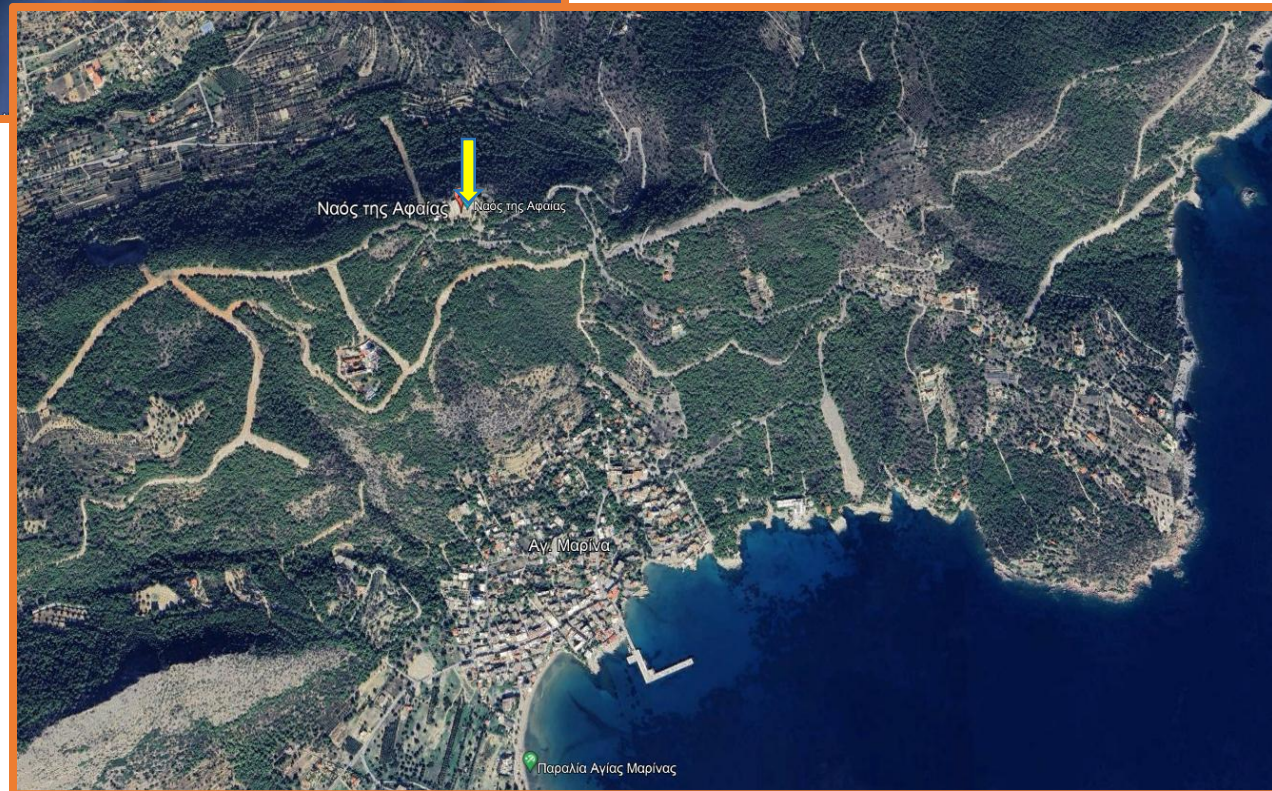
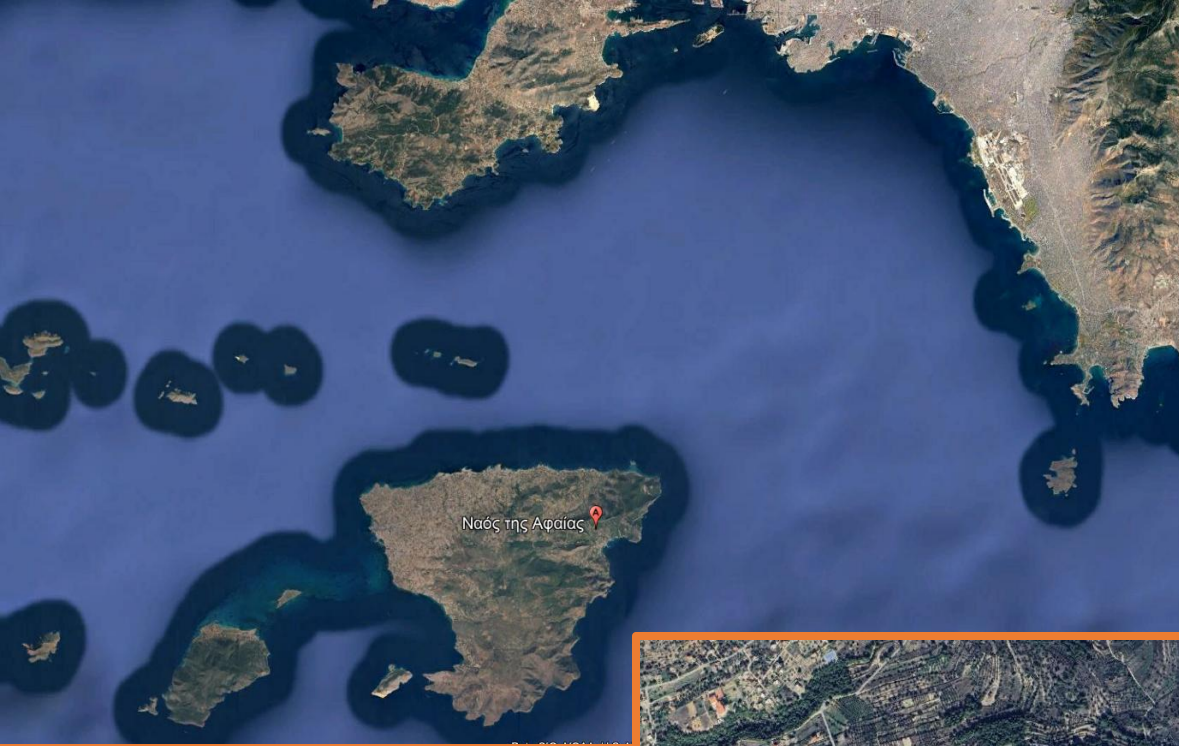
Α΄ χρήση του όρου: **1837**, G. KRAMER, σε μελέτη του για τα ερυθρόμορφα αγγεία, σε αντιδιαστολή προς το *αρχαϊκός*

Θα δούμε ενδεικτικά: Αίγινα και Ολυμπία

Αίγινα

Ναός της Αφάιας

Αίγινα
Ναός της Αφαιάς

Ναός της Αφαίας στην Αίγινα

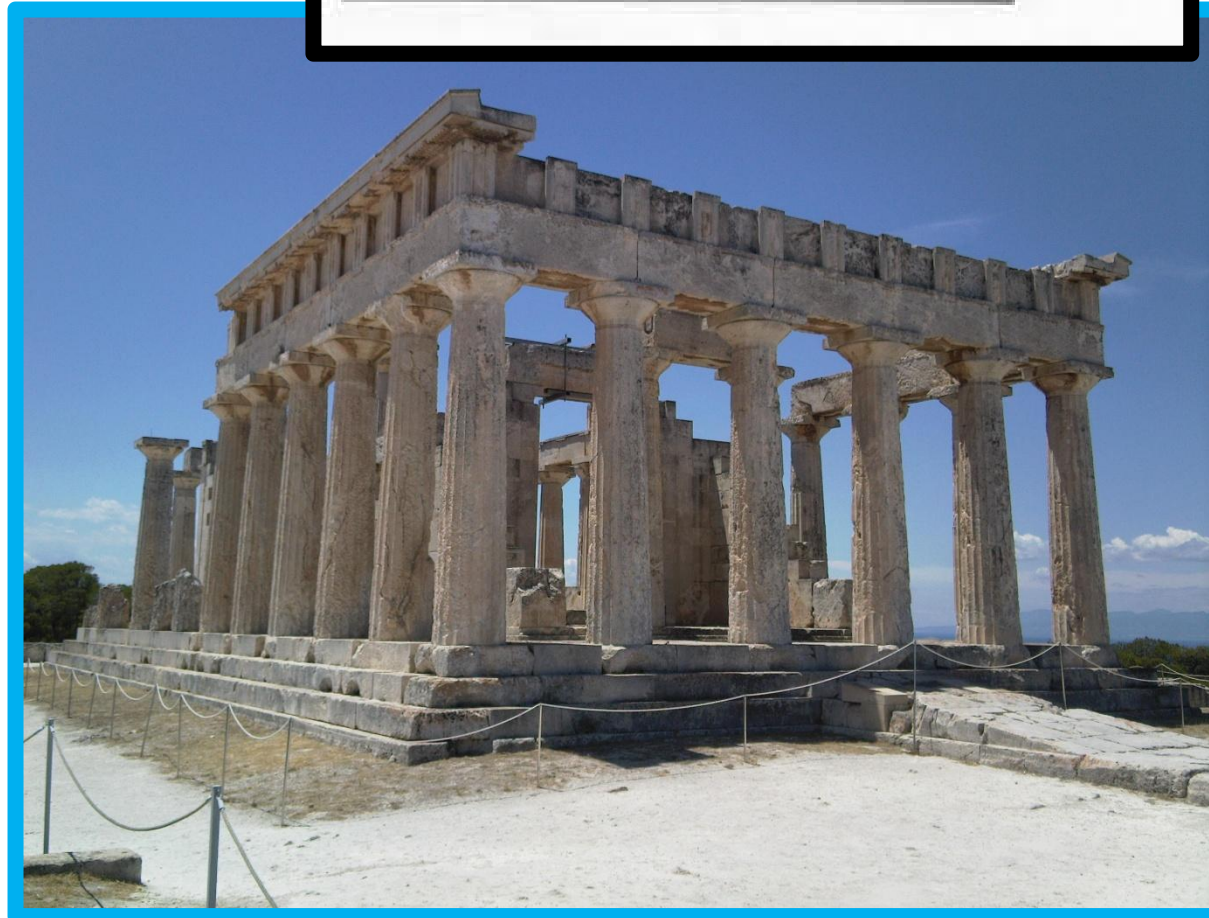
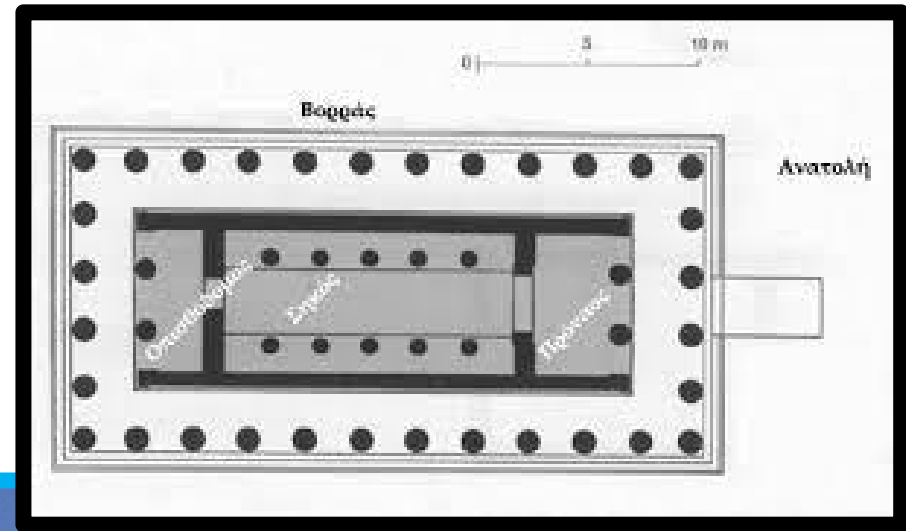
περ. 500-480 π.Χ.

Η Αφαία ήταν τοπική θεότητα που ταυτίστηκε με την Αθηνά.

Δωρικός ναός, από πωρόλιθο - επιχρισμένο με κονίαμα

6X12 κίονες
Σχεδόν όλοι μονολιθικοί

Δίτονες (διώροφες)
κινοστοιχίες
στο εσωτερικό του σηκού
(προτιμούνται από το
περ. 500 π.Χ. και εξής)

Βρίσκονται στην Γλυπτοθήκη του Μονάχου.

Τα βρήκαν και τα αγόρασαν το 1811 στην Αίγινα αρχαιολάτρες περιηγητές από την Αγγλία και τη Γερμανία, υπό τον Βρετανό αρχιτέκτονα Charles Robert Cockerell.

Τιμή: 8.000 τουρκικά πιάστρα που πληρώθηκαν στη Δημογεροντία της Αίγινας

Το 1842, τα 1.000 πιάστρα αντιστοιχούσαν σε 300 δραχμές = 24.000 δραχμές τα γλυπτά
Η χρυσή λίρα Αγγλίας, μέχρι το 1920, κόστιζε 25 δραχμές.

ΣΥΝΕΠΩΣ: 24.000 δραχμές = περίπου 1.000 χρυσές λίρες Αγγλίας

ΣΗΜΕΡΑ: περ. 450 ευρώ η χρυσή λίρα

άρα η σημερινή αναλογία θα ήταν

περ. 500.000 ευρώ!!!

**Τα αγόρασε ο Λουδοβίκος Α' (1928)
μετά από πλειστηριασμό ...
έναντι του ποσού των 100.000 φράγκων.**

Χρυσές Λίρες

Υπολογίστε πόσο αγοράζουμε/πουλάμε τις χρυσές λίρες.

Παλιάς κοπής	
✓ Αγοράζουμε:	445.00 €/τμχ.
✓ Πουλάμε:	462.00 €/τμχ.
Νέας κοπής	
✓ Αγοράζουμε:	445.00 €/τμχ.
✓ Πουλάμε:	462.00 €/τμχ.

Αετώματα ναού Αφαιίας στην Αίγινα, περ. 500-480 π.Χ.

Μαρμάρινα –ενιαία σύνθεση

Σκηνές από τους **δύο τρωικούς πολέμους** (ο πρώτος με τον Ηρακλή ...)

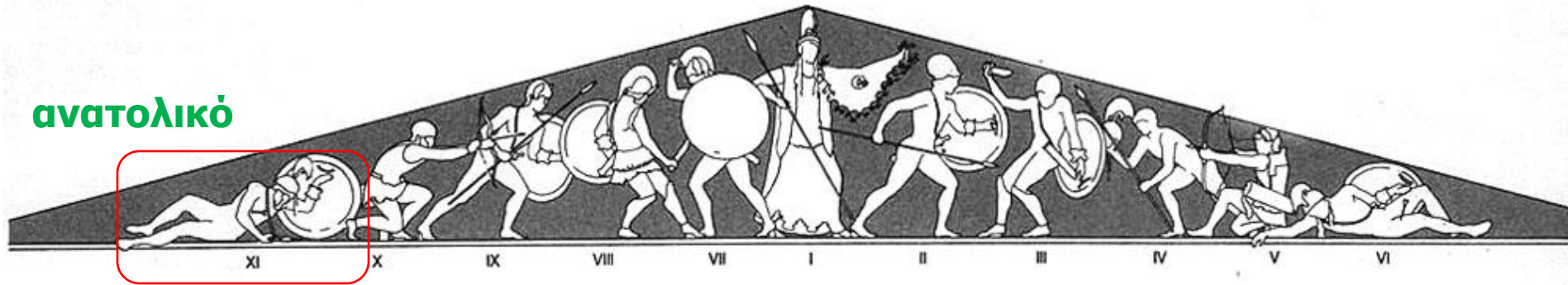
Η Αίγινα είχε πάρει μέρος και στους δύο: **A = ο Τελαμώνας B = ο γιός του ο Αίας**

Στο κέντρο των συνθέσεων = η Αθηνά, προστάτιδα των Αχαιών

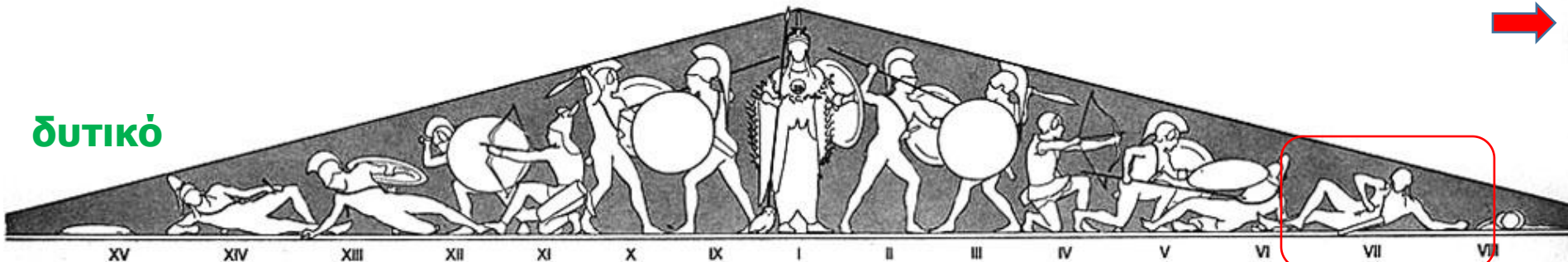
Στις γωνίες = πληγωμένοι πολεμιστές

Το δυτικό αέτωμα είναι λίγο αρχαιότερο (περ. 10 χρόνια) από το ανατολικό (της εισόδου) = **στυλιστική εξέλιξη**

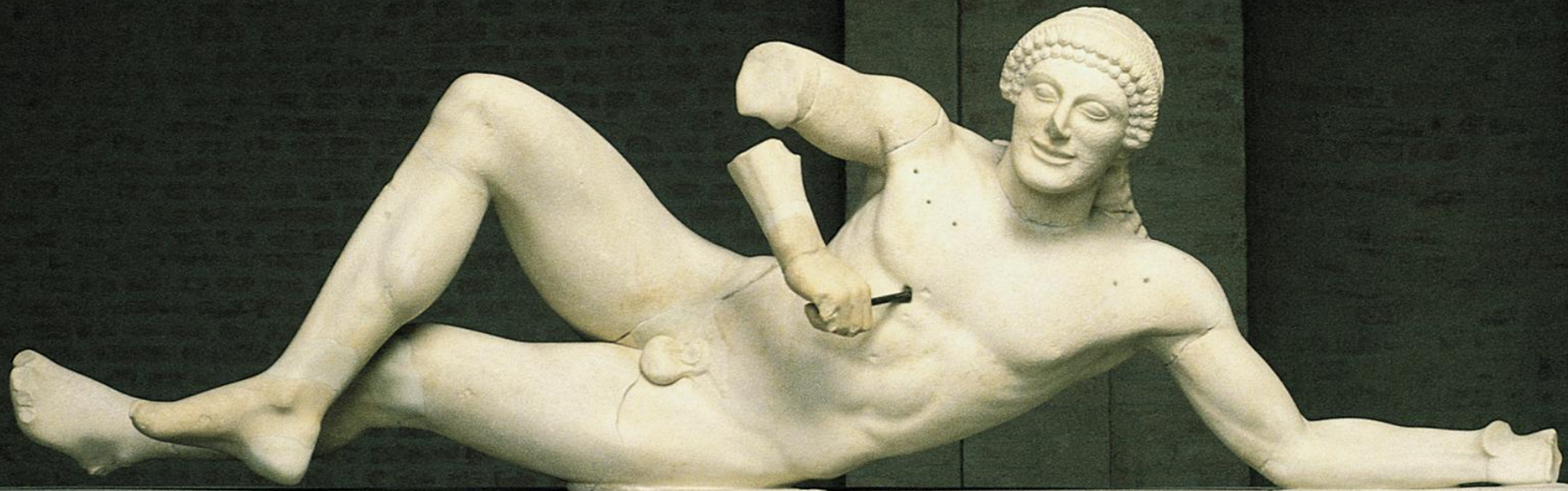
ανατολικό

δυτικό

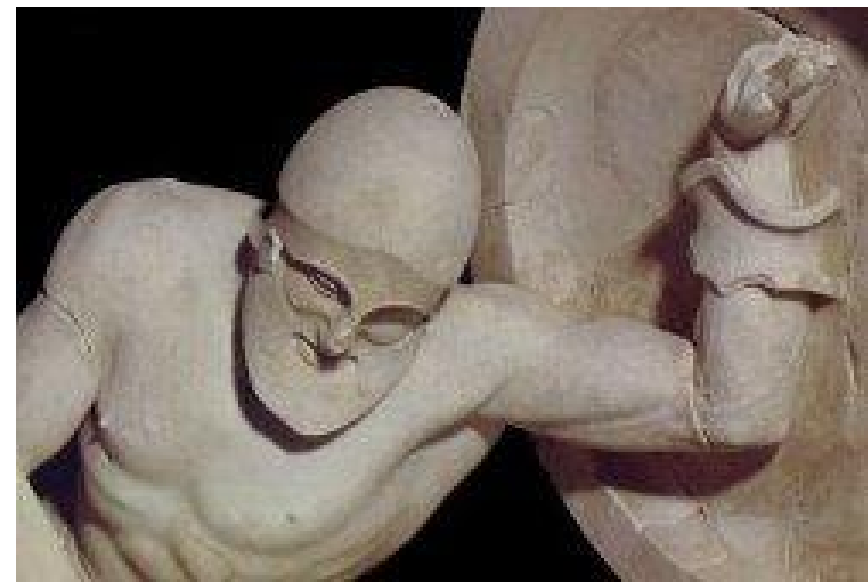

Δυτικό αέτωμα (500/490 π.Χ.)

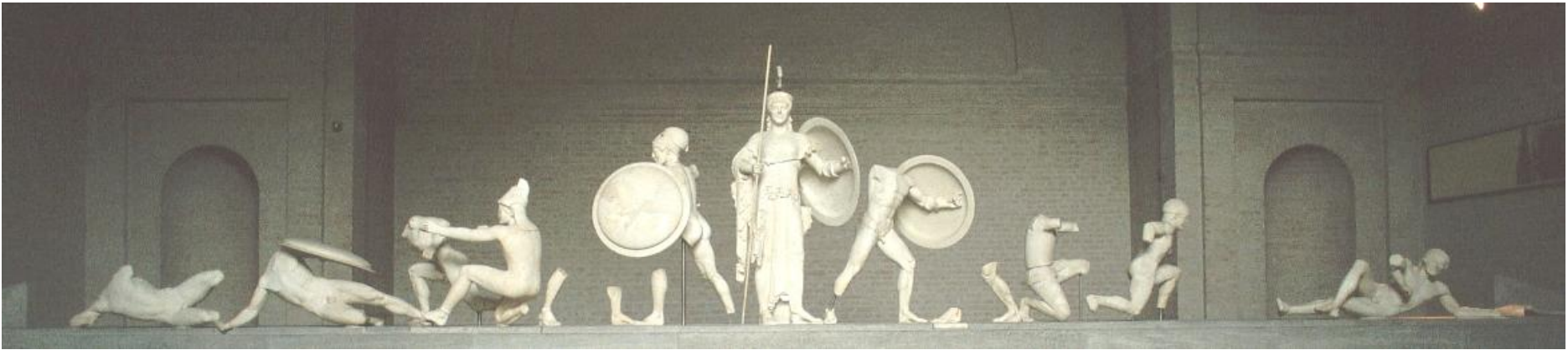
**Ανατολικό αέτωμα
(490/480 π.Χ.)**

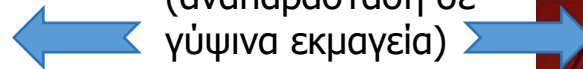

Ανατολικό
αέτωμα
(νεότερο)

**Ειδική
φωτογράφιση:
φάνηκαν
τα χρώματα**
(αναπαράσταση σε
γύψινα εκμαγεία)

**Πάμε
στην
Ολυμπία...**

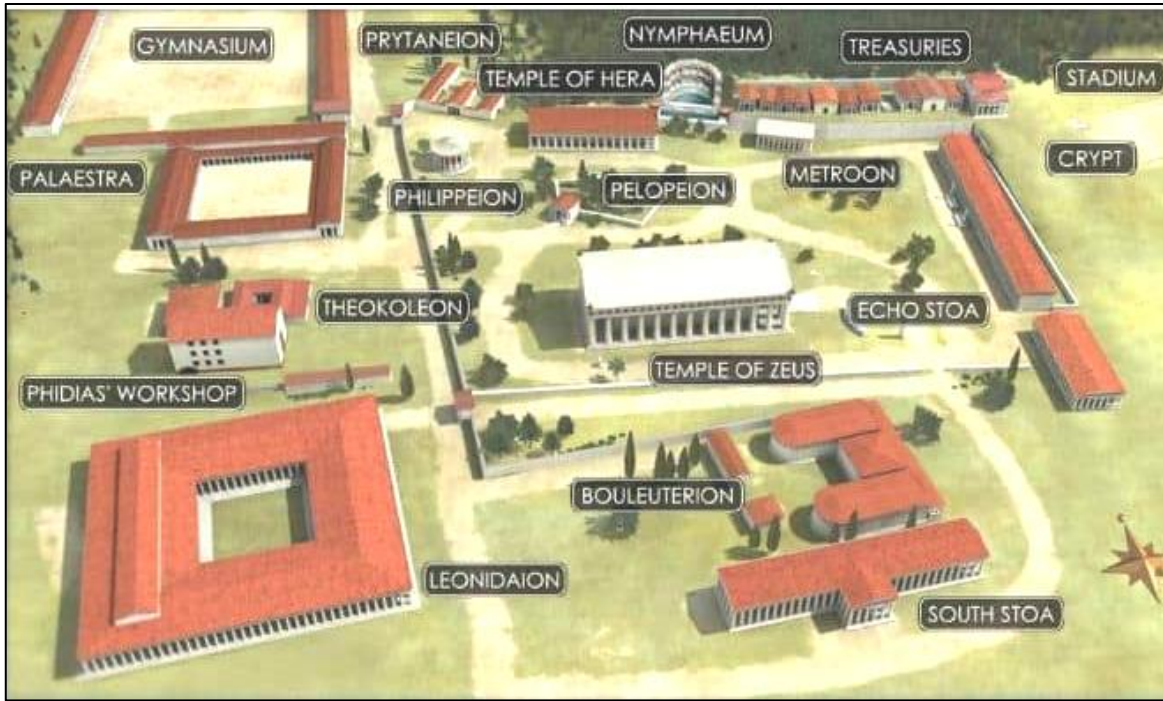
Ολυμπία:

Ναός της Ήρας

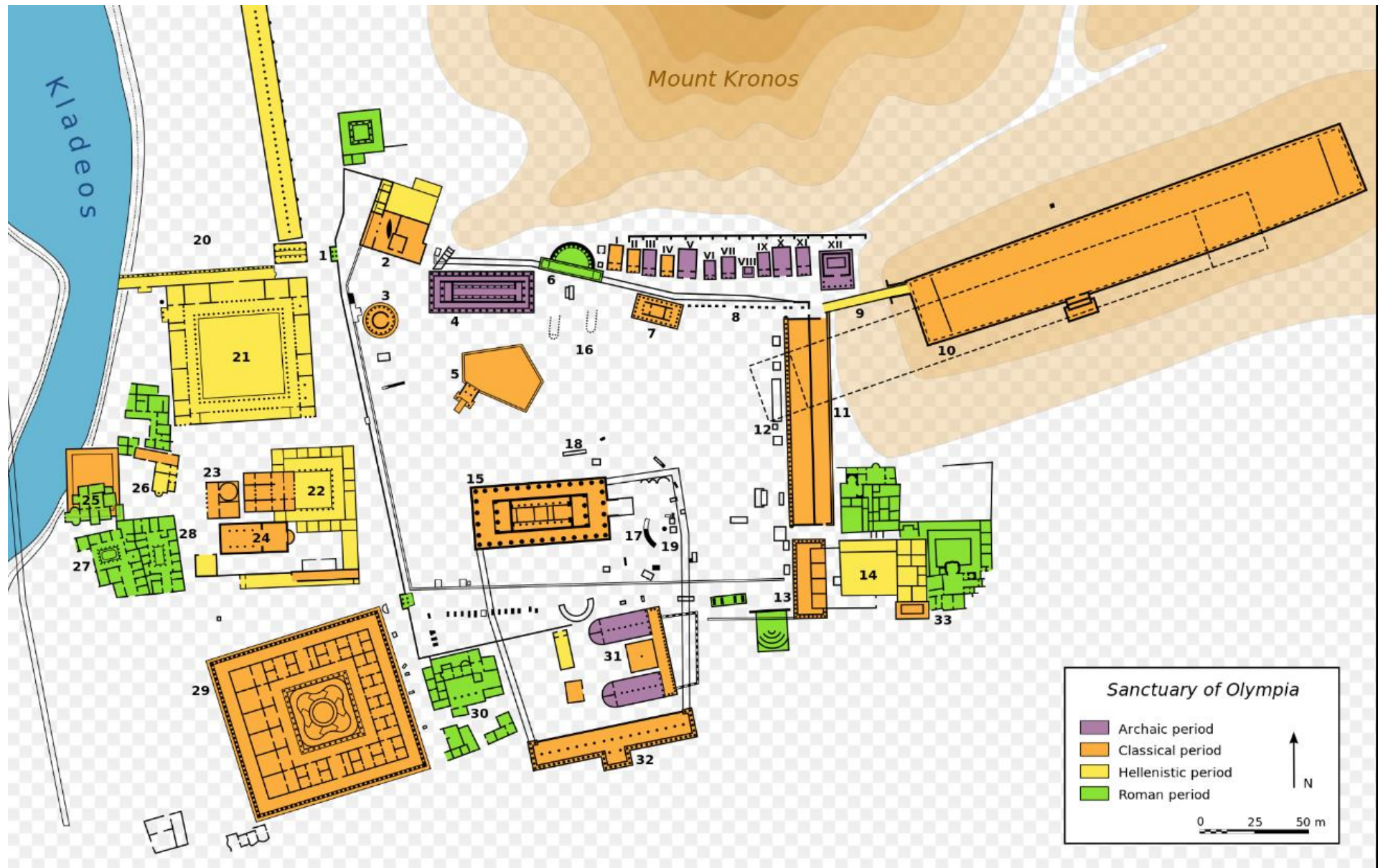
Ναός του Δία

Ναός του Δία

Ο μεγαλύτερος ναός της Πελοποννήσου
(64,12 x 27,68 μ.)

Mount Kronos

Kladeos

Sanctuary of Olympia

- Archaic period
- Classical period
- Hellenistic period
- Roman period

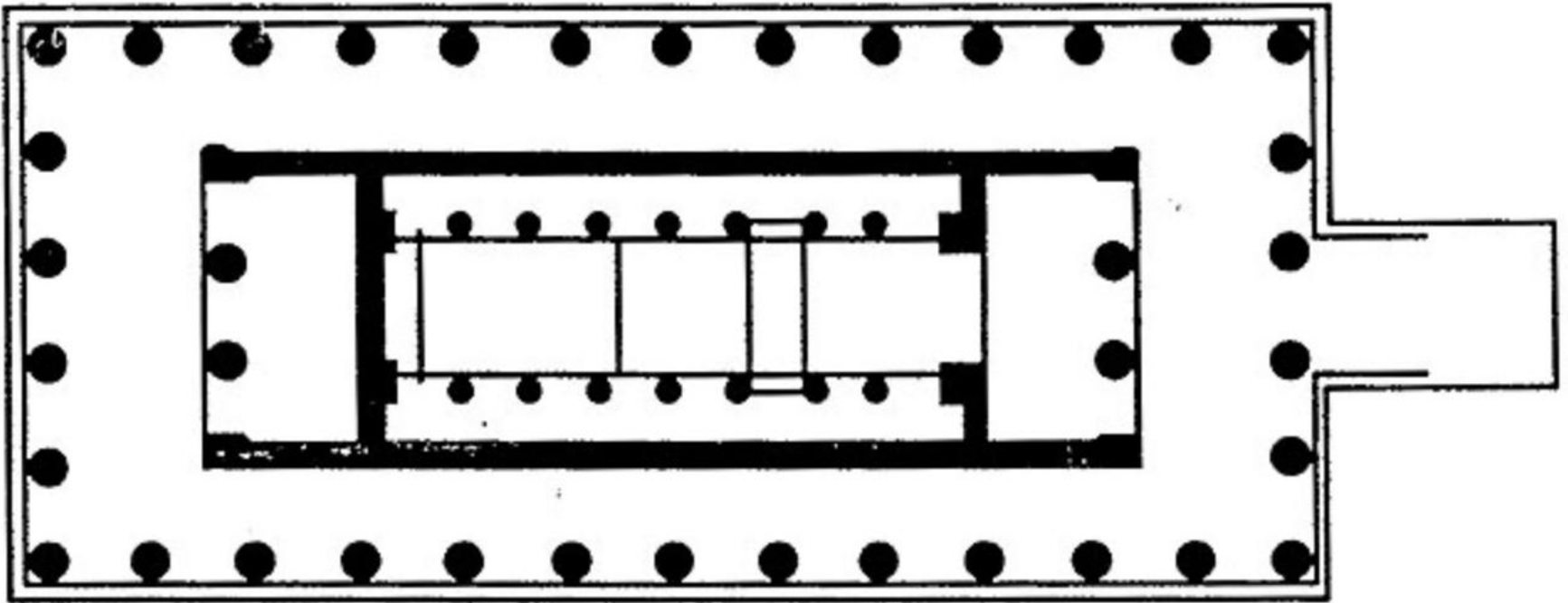
0 25 50 m

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑ, περ. 470-457 π.Χ.

Τυπικός δωρικός περίπτερος ναός, με 6 κίονες στη κάθε στενή και 13 στην κάθε μακριά πλευρά του.

Ο στυλοβάτης έχει μήκος 64,12 μ. και πλάτος 27,68 μ.

Οι κίονες έχουν ύψος 10,51 μ.

Κάτοψη ναού του Διός

Φωτορεαλισμός: Χρ.Κανελλόπουλος
Πλ.Κωνσταντόπουλος

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ 470-457 π.Χ.

**ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΥΣΑΝΙΑ ΑΝΕΓΕΡΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΗΛΕΙΟΥΣ ΑΠΟ ΛΑΦΥΡΑ ΤΗΣ
ΓΕΙΤΟΝΙΚΗΣ ΠΙΣΑΣ**

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

- **ΜΑΧΗ ΟΙΝΟΜΑΟΥ** (βασιλιά της Πίσας στην Ηλεια) **ΚΑΙ ΠΕΛΟΠΑ** από τη Φρυγία)

Ο μύθος υποκρύπτει τον ανταγωνισμό για τη διεκδίκηση της εξουσίας στην Πελοπόννησο.

- Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΗΡΕΜΗ, ΧΩΡΙΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΔΡΑΣΗ
- ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ Ο ΔΙΑΣ, ΚΡΙΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ
- ΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙ ΠΛΑΙΣΙΩΝΟΥΝ ΤΟΝ ΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΤΕΘΡΙΠΠΑ ΤΟΥΣ
- ΣΤΙΣ ΑΚΡΕΣ ΤΟΥ ΑΕΤΩΜΑΤΟΣ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΠΟΤΑΜΟΙ ΑΛΦΕΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΑΔΕΟΣ
(*παραπόταμος του Αλφειού*)

- **ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΥΣΑΝΙΑ** (περιηγητής του 2^{ου} αι. μ.Χ.) γλύπτης ήταν ο Παιώνιος από τη Μένδη της Χαλκιδικής. Αυτός όμως δημιούργησε την περίφημη Νίκη (θα τη δούμε) το 421 π.Χ ... επόμενως πολύ δύσκολο/αδύνατον να δουλέψει γύρω στο 460-457 π.Χ. στα αετώματα της Ολυμπίας.

Στερόπη

Οινόμαος

Δίας

Πέλοψ

Ιπποδάμεια

ΑΛΦΕΙΟΣ

ΜΑΝΤΗΣ; ΙΠΠΟΚΟΜΟΣ;

ΜΥΡΤΙΛΟΣ

Στερόπη

Οινόμαος

Δίας

Πέλοψ

Ιπποδάμεια

ΘΕΡΑΠΑΙΝΙΔΑ

ΜΑΝΤΗΣ ΙΠΠΟΚΟΜΟΣ

ΚΛΑΔΕΟΣ

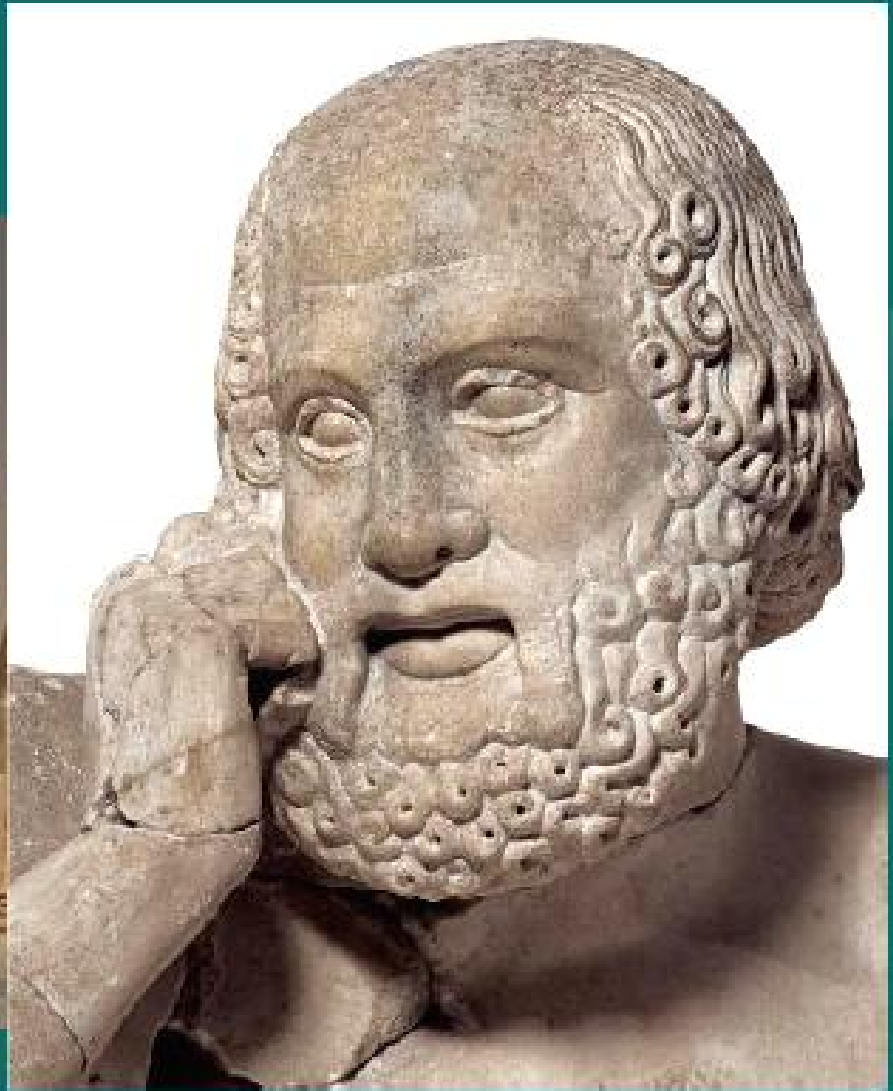

Θεραπαινίδα

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

Μάντης

- ΜΑΧΗ ΛΑΠΙΘΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ
- ΚΤΗΝΩΔΗΣ ΟΡΜΗ, ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ, ΣΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ, ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ
- ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ΑΟΡΑΤΟΣ
- Ο ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ ΠΛΑΙΣΙΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΗΣΕΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΙΛΟ ΤΟΥ, ΤΟΝ ΠΕΙΡΙΘΟΥ
- ΣΤΙΣ ΑΚΡΕΣ ΓΗΡΑΙΕΣ ΛΑΠΙΘΙΣΣΕΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΟΚΗ
- * ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΥΣΑΝΙΑ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΛΥΠΤΗ ΑΛΚΑΜΕΝΗ

*Ο γλυπτός διάκοσμος του δυτικού αετώματος του Ναού του Διός.
Παρισιάνεται μάχη Λαπιθίων και Κενιαύρων.*

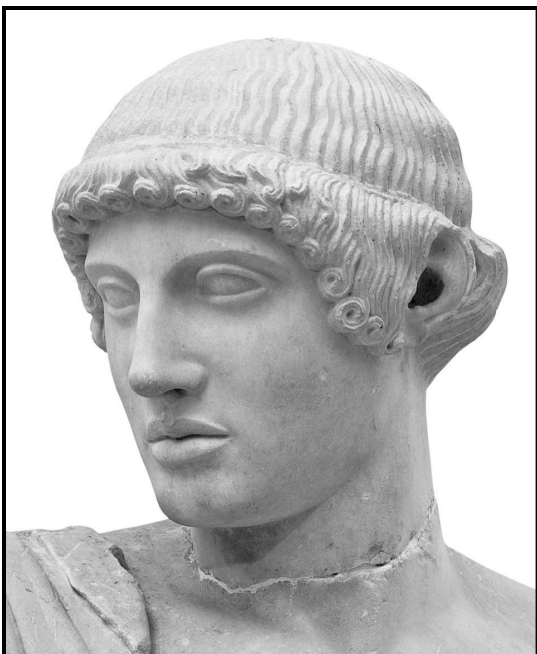

Απόλλων δυτικού αετώματος

ΣΤΥΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ: ΜΟΙΑΖΟΥΝ ΠΟΛΥ!

«Ξανθός νέος» από την Ακρόπολη (περ. 480 π.Χ.)

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ: "Ξανθός νέος" από την Ακρόπολη

ΝΑΟΣ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. ΔΥΤΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

Γλυπτική σύνθεση τριών μορφών αμέσως αριστερά της κεντρικής μορφής του Ληϊά-
λωνος. Ο ήρωας Θησεύς κρατώντας πέλε-
κυ στο αριστερό υψωμένο του χέρι μάχεται
Κένταυρο, στον οποίο αντιτίθεται σθεναρά
με τα δύο της χέρια νεαρή Λαμθίδα.

ΝΑΟΣ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. ΔΥΤΙΚΟ ΔΕΤΩΜΑ

Σύνθεγμα Κενταύρου και Λαπιθή, η αποθήωση της συμβολικής απεικόνισης της αιώνιας διαμάχης Πνεύματος και Υλης στο δυτικό αέτωμα της Ολυμπίας. Ο Λαπιθή με τη ρυτίδα στο μέτωπο και τη γαλήνια έκφραση προσπαθεί να καταβάλει τον θηριομορφικό Κένταυρο, ο οποίος αντιστέκεται και με τα ζωώδη ένστικτα, που απεικονίζονται εκλεπτικώς από τον καλλιτέχνη της σύνθεσης σε κάθε λεπτομέρεια της γενειοφόρου κεφαλής του, δαγκώνει τον αντίπαλό του, προσπαθώντας ταυτόχρονα να απαλλαγεί από τη δυναμική λαβή του.

ΝΑΟΣ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. ΔΥΤΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

Δύο τμήμα αρχαϊστικῶν ἀγάλματων τοῦ Διὸς ὑψίστου τοῦ ἁγίου αἰῶνα. Ὁ ἀριστερὸς ἐκείνου, τοῦ αἰῶνα ἀρχαϊστικῶν τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου, τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ δεξιότου ἀγάλματος τοῦ Διὸς τοῦ αἰῶνα ἀρχαϊστικῶν τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου. Ὁ δεξιότου ἀγάλματος τοῦ Διὸς τοῦ αἰῶνα ἀρχαϊστικῶν τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου, τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ δεξιότου ἀγάλματος τοῦ Διὸς τοῦ αἰῶνα ἀρχαϊστικῶν τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου, τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ δεξιότου ἀγάλματος τοῦ Διὸς τοῦ αἰῶνα ἀρχαϊστικῶν τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου.

ΝΑΟΣ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. ΔΥΤΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

Το σμήνιγμα Δημήτριας και Ευρυτίωνος αριστερά του Παριθού.

Τότε τον έβλεπε πάλι εκεί
σε κάποιον σκοτεινή γωνιά να την παραμονεύει.
Ερχόταν πίσω της αδύρβα
της άρπιαζε τη μέση και το στήθος
και μαγκώνοντας τα λαγόνια της
με το ένα του πόδι
έπιμπε τη δυνατή του φτέρνα
στο πλάι του εξαισίου μηρού της

Καθόλου δεν την εφώναζε
κάθε φορά που της ριχνόταν.
Άλλωστε το περίμενε, το είχε συνθίσει πιά.
Αντιστεκόταν τόχα σπρόδκνοντας
με τον σγκόνα το φιλήδονο κεφάλι του
και καθώς κανόταν όλη
μες στην αρπάγη του κορμού του
τον ένιωθε να μεταμορφώνεται
σιγά σιγά σε κένταυρο.

(Γ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, «Το άγαλμα και ο τεχνίτης»
από τη συλλογή Τα αντικείμενα, Αθήνα 1988).

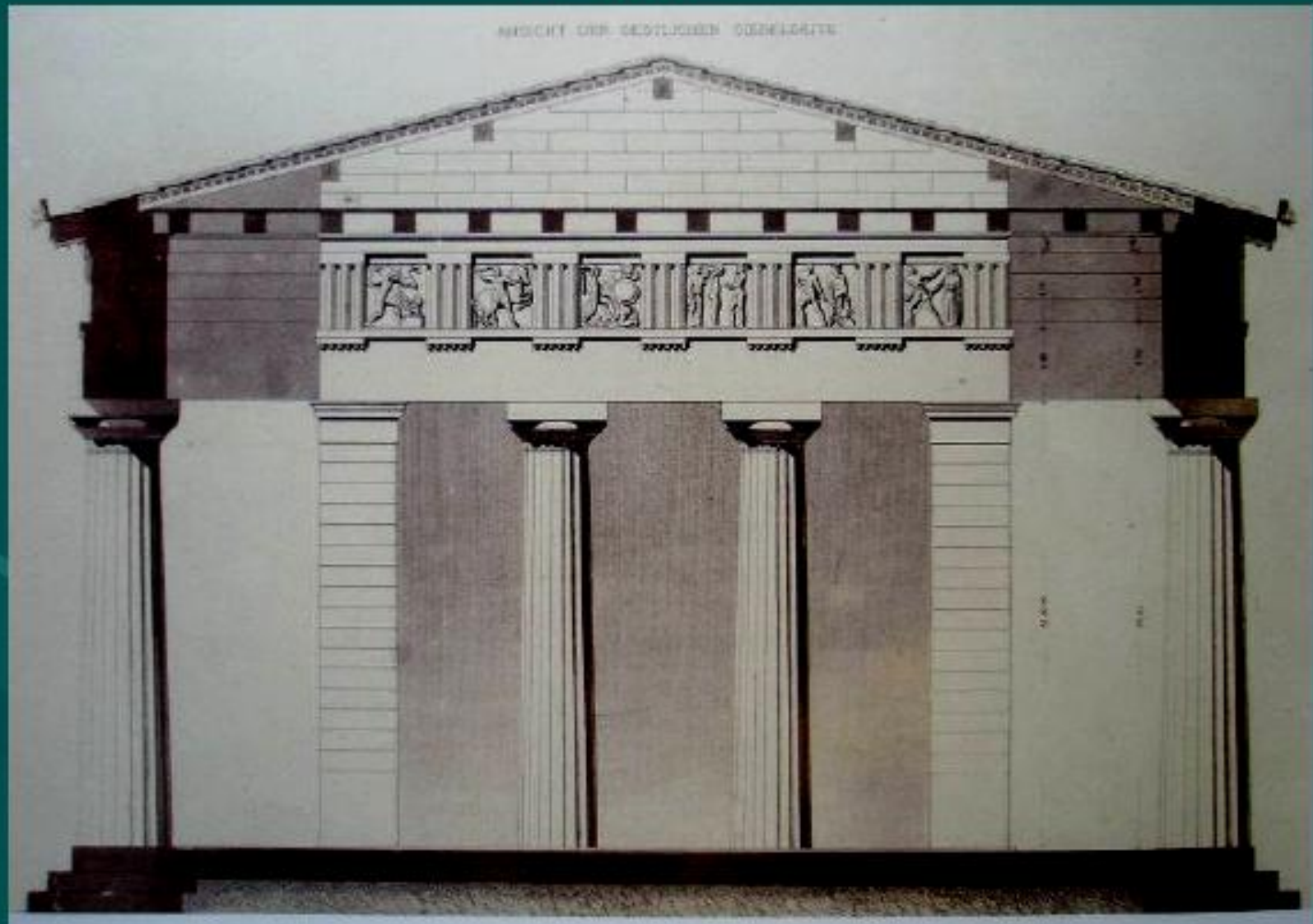
ΝΑΟΣ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ. ΔΥΤΙΚΟ ΑΕΤΩΜΑ

Νταρή και γηραιά Λαοθήδα αποτελούν τις δύο μισοπλαγισμένες μορφές στο αριστερό άκρο του δυτικού αετώματος του Ναού του Διός. Στην έκφραση των προσώπων τους καθιερώνεται η αγωνία για την έκβαση της υπέρτατης συμπλοκής, η οποία εκτυλίσσεται με δραματικούς τόνους ενώπιόν τους.

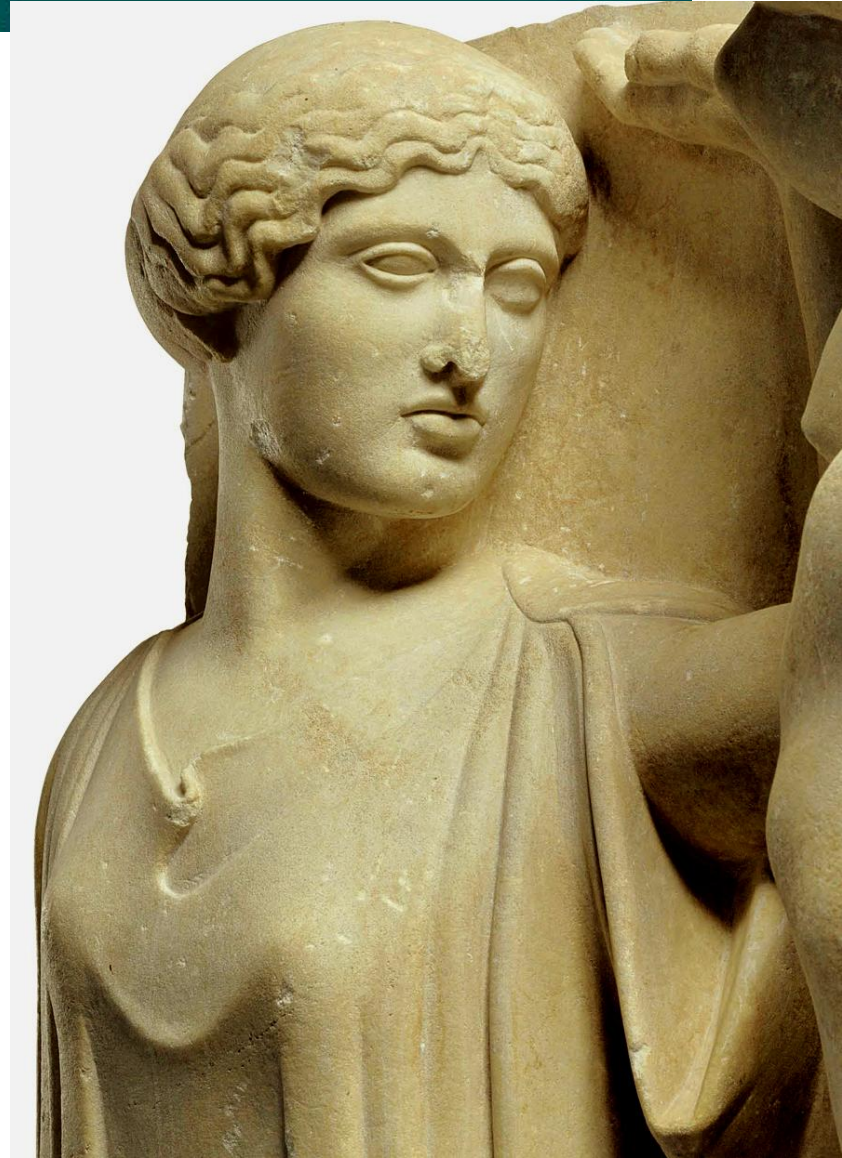
ΤΟ «ΔΩΔΕΚΑΘΛΟ» ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΠΕΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

ΠΡΟΝΑΟΣ

ΤΟ «ΔΩΔΕΚΑΘΛΟ» ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΠΕΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

ΠΡΟΝΑΟΣ

ΜΕΤΟΠΗ (Α 95). Ανατολική πλευρά (πρόναος). Τα Μήλα των Εσπερίδων.
Η μετόπη αυτή αποειλεί την παλαιότερη μυθολογική παράδοση του άθλου και, λόγω της εξαιρετικής διατήρησης, υπήρξε το μέτρο υπολογισμού των διαδοίκων και των υπολοίπων για την ορθή τοποθέτηση των σωζόμενων σπαραγμάτων. Καθώς ο Ηρακλής κρατεί τον ουρανό στον ώμο του πάνω σε μαλακό προσκεφάλι, ο Άϊλαντας του προσφέρει τα θανασιτά χρυσά μήλα της αιωνίας αθανασίας και νεότητις από τον Κήπο των Εσπερίδων, κήπο των θεών στη μακρινή Δίση, πέρα απ' τον Ωκεανό. Η Αθηνά, αόρατη εδώ παρούσα, συνδράμει αντιστηρίζοντας γαλήνια με το αριστερό χέρι της το στερρόωμα, ενώ με το δεξι κρατούσε μάλλον το δόρυ της. Τη θεϊκή, ώριμη ομορφιά της τονίζει η υπέροχη μορφή και η ευδυσευής κορμωσιά της με τον ανέριστο, ισορροπημένα πιεχωμένο δορικό χτύπη, που θυμίζει κίονα ναού.

ΤΟ «ΔΩΔΕΚΑΘΛΟ» ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΠΕΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

ΠΡΟΝΑΟΣ

ΚΟΠΡΟΣ ΤΟΥ ΑΥΓΕΙΟΥ

ΤΟ «ΔΩΔΕΚΑΘΛΟ» ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΠΕΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

ΟΠΙΣΘΟΝΑΟΣ

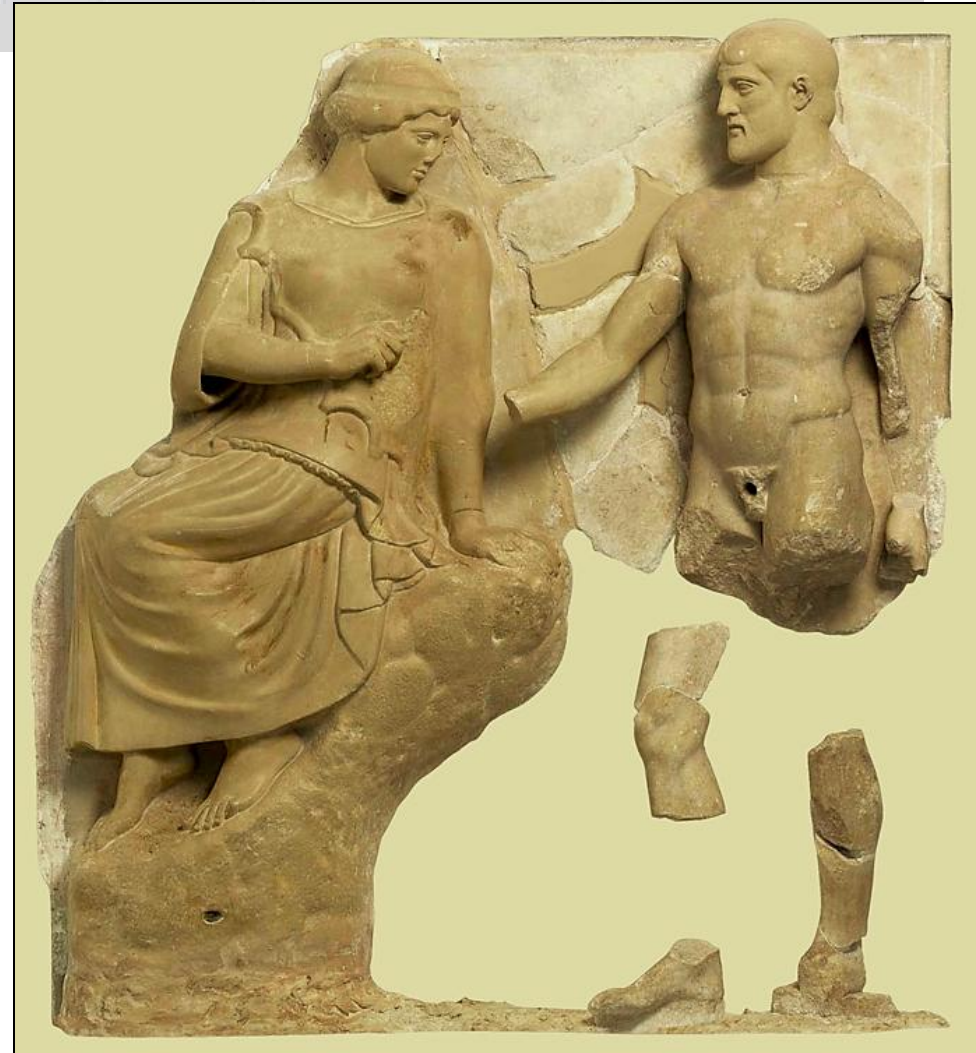
ΜΕΤΟΠΗ (Α 89).

Δυτική πλευρά (οπισθοόναος).

Ο Κνώσιος Ταύρος. Ο Ηρακλής με ενισχύει τον Ευροσίδα πήγε στην Κρήτη για να φέρει πίσω ζωντανό τον άγριο και καταστροφικό Ταύρο της Κνωσού. Στη μετόπη του Δώλου παρουσιάζεται ο Ηρακλής τη στιγμή κατά την οποία προσπαθεί να δαμάσει το θηρίο κραδαινοντας το ρόπαλο στο δεξί του χέρι και τραβώντας τον ταύρο με το περασμένο στο στήμα του χάλκινο σκονι. Χαρακτηριστικός είναι ο δυναμισμός και η έντονα αντίρροπη κίνηση προς και από, στοιχεία που καθιστούν τη μετόπη συγκριτική με συμπλέγματα αντίλογης κίνησης και δράσης του δυτικού αιώματος.

ΜΕΤΟΠΗ (Α 88). Δυτική πλευρά (οπισθοόδομος). Οι Στυμφαλίδες Όρνιθες. Ο Ηρακλής έχει εκτελέσει τον άθλο και παραδίδει ως τρόπαιο της νίκης του τα φονικά πουλιά, τα οποία δεν σώζονται, στην προστάτιδά του Αθηνά. Εκείνη απεικονίζεται για δεύτερη φορά χωρίς τον οπλισμό της. Καθισμένη πάνω σε βράχο ανέμελα, με χάρη νεανική και πέλματα γυμνά, φορεί την αιγίδα πάνω από τον πέπλο της και στρέφεται προς τη μεριά του γενειοφόρου πλέον ήρωα. Η ειδυλλιακή σκηνή διαπνέεται από καινοτόμο αντίληψη. Η προσωπική έκφραση του καλλιτέχνη έχει αντικαταστήσει τον παλαιότερο επικό τρόπο αφήγησης με διάχυτο λυρισμό στη μετόπη αυτή, η οποία αποτελεί την παλαιότερη και μοναδική παράσταση του άθλου στη μνημειακή πλαστική του 5ου και 4ου αι. π.Χ..

Στυμφαλίδες όρνιθες

**Άλλα έργα της πλαστικής, εκτός των αρχιτεκτονικών:
ελεύθερα αγάλματα και ανάγλυφα**

«Παιδί του Κριτία»

Ακρόπολη

περ. 480 π.Χ.

Από τον Περσικό αποθέτη

Όχι σίγουρο το όνομα του γλύπτη

Περσικός αποθέτης, Ακρόπολη = δύο τεράστια σκάμματα. Ό,τι βρέθηκε εκεί χρονολογείται πριν από το 480 π.Χ.

Αθηνά ,
Ανάθημα του
του Αγγέλιτου,
(γλύπτης
Ευήνωρ),
περ. 480 π.Χ.

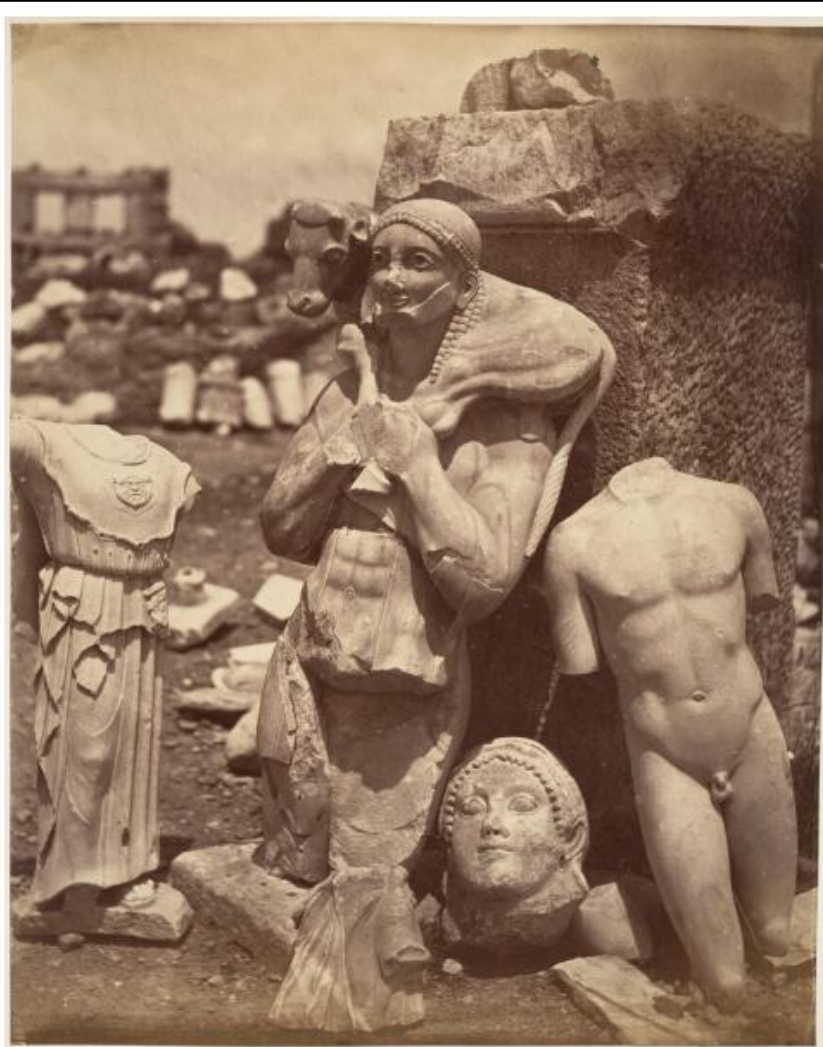

Photo of objects found on the Acropolis in Athens in the early 1860s (with

Μοσχοφόρος,
περ. 570/60 π.Χ.

Παιδί του Κριτία, περ. 480 π.Χ.
Όχι σίγουρο το όνομα του γλύπτη ...

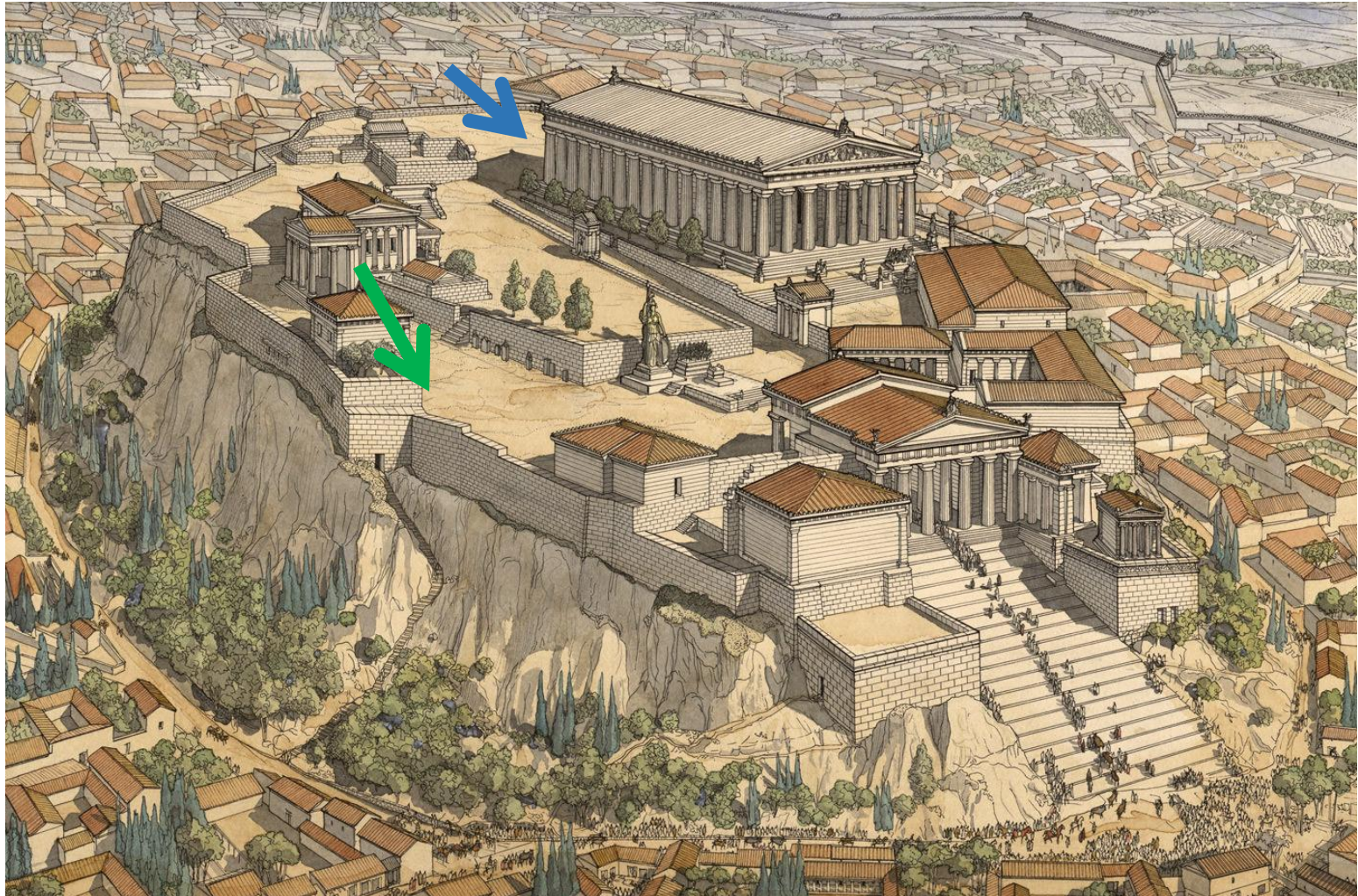

Ανασκαφές Ακρόπολης = Καβαδίας και Καβεράου

1882 - 1883 ανατολικά του Παρθενώνα

1886 δυτικά / βορειοδυτικά του (μεταγενέστερου) Ερεχθείου

Ευτυχώς ... ο Έλγιν είχε ήδη φύγει (1801 ως 1812 & πέθανε το 1841)

54. The Acropolis as it would have appeared in 480 B.C., with the old temple of Athena (ca. 510–500 B.C.) on the left and the half-finished older Parthenon (started ca. 490 B.C.) on the right. (Watercolor by Peter Connolly)

Ανασκαφή του περσικού αποθέτη

Ανασκαφή του περσικού αποθέτη

Jens Andreas Bundgaard: *The Excavation of the Athenian Acropolis 1882—1990. The Original Drawings edited from the papers of Georg Kawerau*, Copenhagen, 1974.

Astrid Lindenlauf: *Der **Perserschutt** auf der Athener Akropolis* (in W. Hoepfner, ed., *Kult und Kultbauten auf der Akropolis*, International Symposium, 7-9 July 1995, Berlin) Berlin, 1997, pp. 45–115

Martin Steskal: *Der Zerstörungsbefund 480/79 der Athener Akropolis. Eine Fallstudie zum etablierten Chronologiegerüst*, Antiquitates – Archäologische Forschungsergebnisse, Bd. 30. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2004.

Ονομάστηκε έτσι γιατί εικονίζει ένα παιδί και γιατί ο γλύπτης που τον κατασκεύασε εικάζεται ότι ήταν ο Κρίτιος η Κριτίας. Αυτός ο γλύπτης, μαζί με τον Νησιώτη κατασκεύασαν το δεύτερο σύμπλεγμα των Τυραννοκτόνων διότι το πρώτο, [πθ ήταν έργο του γλύπτη Αντήνορος, το είχε πάρει μαζί του ο Ξέρξης!

Η απόδοση του παιδιού στον Κριτία έγινε γιατί μοιάζει με το άγαλμα του Αρμοδίου που έχει σωθεί σε ρωμαϊκά αντίγραφα, όπως αυτό.

Το Σύνταγμα των Τυραννοκτόνων των γλυπτών Κριτία και Νησιώτη

Ρωμαϊκό αντίγραφο
του ελληνικού
πρωτότυπου έργου
του περ. 480 π.Χ.

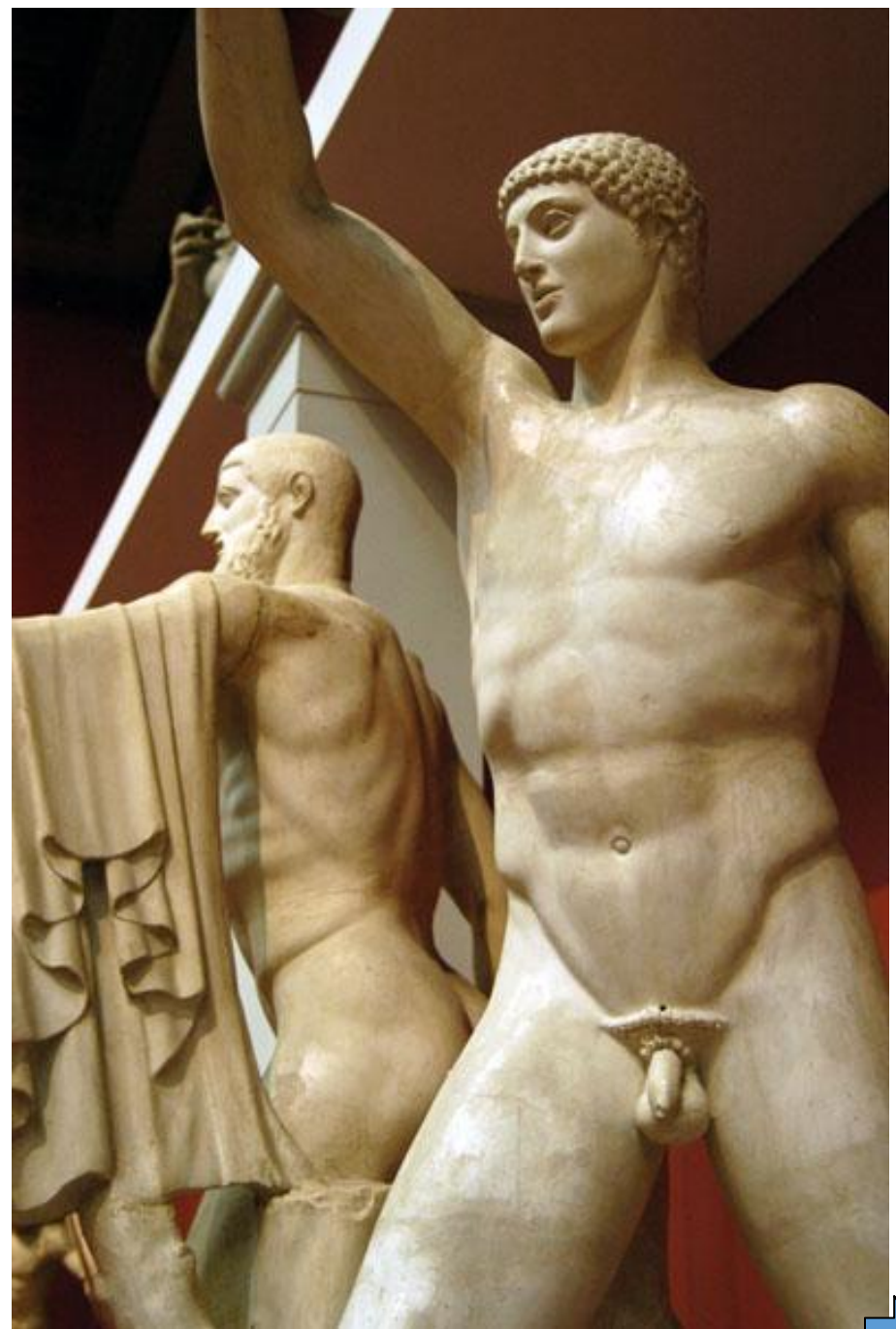
**Στυλιστικές
συγκρίσεις:**

Τυραννοκτόνοι

**και απόδοση
του**

**‘Παιδιού’ στον
Κριτία**

**(υποθετική
η απόδοση...
επειδή
μοιάζουν)**

Left: Head (detail), Kritios Boy, c. 480–470 B.C.E., marble (Acropolis Museum, Athens; photo: [Marsyas](#), CC BY-SA 2.5); right: Kritios, head of one of the Tyrannicides (Harmodios), Roman copy (c. 100–200 C.E.) of Greek original (c. 477/476 B.C.E.), marble (National Archaeological Museum, Naples; photo: [Steven Zucker](#), CC BY-NC-SA 2.0)

Πάμε τώρα

πρώτα στην βόρεια Εύβοια

και

μετά στους Δελφούς

για να δούμε δύο από τα λιγοστά σωζόμενα

πρωτότυπα χάλκινα έργα της πλαστικής

ΑΥΣΤΗΡΟΣ ΡΥΘΜΟΣ (490/80-450 π.Χ.)

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΥ

ΙΣΤΙΑΙΑ

ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

ΧΑΛΚΙΣ

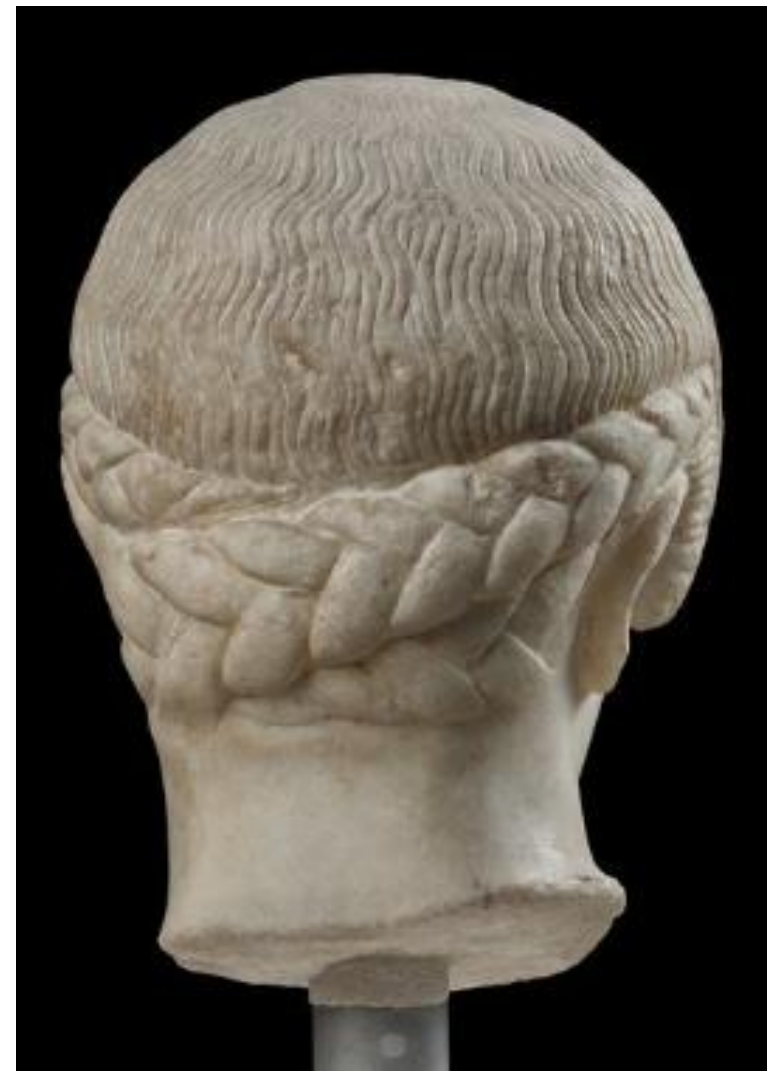
ΕΡΕΤΡΙΑ

ΚΑΡΥΣΤΟΣ

ΑΤΤΙΚΗ

(1) Ο Δίας του Αρτεμισίου

Δίας Αρτεμισίου και
"Ξανθός έφηβος"
Ακρόπολης (σύγκριση)

Το Απρίλιο του 1926 πιάστηκε στα δίχτυα ψαράδων από τη Σκιάθο ο αριστερός βραχίονας του αγάλματος του θεού. Το υπόλοιπο τμήμα του αγάλματος ανασύρθηκε δύο χρόνια αργότερα, πάλι από ψαράδες και σφουγγαράδες, και μεταφέρθηκε αμέσως στην Αθήνα. Δύο μήνες μετά, επίσης το 1928, βρέθηκε το μπροστινό τμήμα του αλόγου και ο μικρός ιππέας. Μικρότερα τμήματα του δεύτερου αγάλματος βρέθηκαν το 1929, ενώ το πίσω μέρος του αλόγου ανασύρθηκε το 1936. Και αυτά μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου συντηρήθηκαν. Από τότε αποτελούν δυο από τα κυριότερα εκθέματα.

Ο Δίας του Αρτεμισίου είναι από τα λίγα πρωτότυπα χάλκινα έργα που έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα διότι όταν πάλινωναν ή χαλούσαν ήταν εύκολο να τα λιώσουν σε κλιβάνους και να ξαναχρησιμοποιήσουν το μέταλλο για άλλους σκοπούς.

Το πλοίο που τα μετέφερε ναυάγησε στις αρχές του 1ου αι. π.Χ. Η χρονολόγηση προκύπτει από την κεραμική (αγγεία και λυχνάρια) που ανασύρθηκαν μαζί με τα αγάλματα.

Η πορεία του πλοίου και ο αρχικός χώρος (ή χώροι) θέσης των αγαλμάτων είναι άγνωστα.

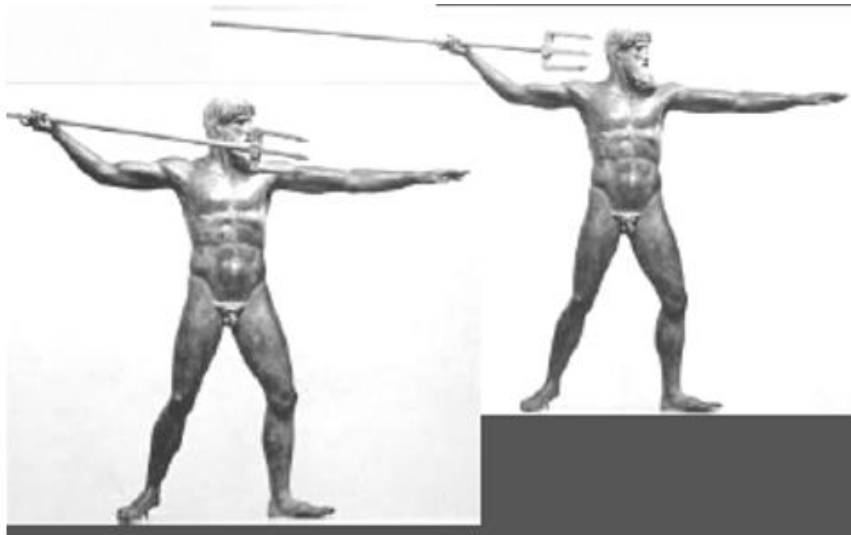
Σε κάθε περίπτωση:

α) το πλοίο θα κατευθυνόταν είτε από Βορρά προς τη νότια Ελλάδα μέσω του Ευβοϊκού κόλπου είτε αντίστροφα.

β) ο Δίας πρέπει να είναι αττικό έργο αλλά δεν είναι απαραίτητο να είχε αφιερωθεί σε ένα ιερό της Αττικής.

γ) η κεραμική που βρέθηκε μαζί με τα αγάλματα συνδέεται μάλλον με τη Μικρά Ασία και την Πέργαμο.

δ) η παλαιότερη άποψη που θεωρούσε ότι απεικόνιζε τον Ποσειδώνα δεν είναι πλέον αποδεκτή από τους μελετητές.

Ο ιππέας του Αρτεμισίου

150–140 π.Χ.

ΠΡΟΣΟΧΗ: πολύ
μεταγενέστρος
του Δία ... άρα
το πλοίο μετέφερε
αγάλματα
διαφορετικών
εποχών ...
τα οποία πήγαινε
προς πώληση!

Οι αρχαιολόγοι χρειάστηκαν εννιά χρόνια για να ανασύρουν όλα τα κομμάτια του αγάλματος. Για να αποφύγουν τους αρχαιοκάπηλους είχαν απαγορεύσει τις αλιευτικές δραστηριότητες και είχαν διορίσει φύλακα στο ακρωτήριο για να ελέγχει τη θαλάσσια περιοχή όπου βρέθηκε το αρχαίο ναυάγιο.

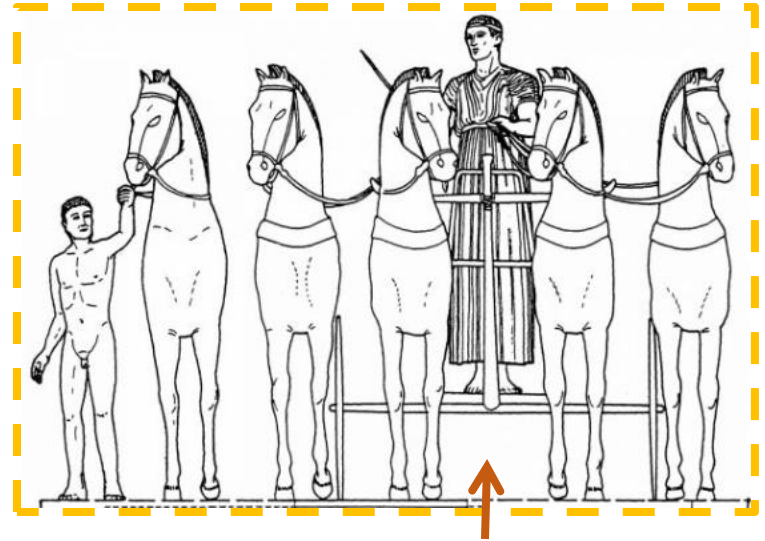
Έχει μήκος: 2,90 μ. και ύψος: 2,10 μ.. Το άγαλμα συναρμολογήθηκε το 1937

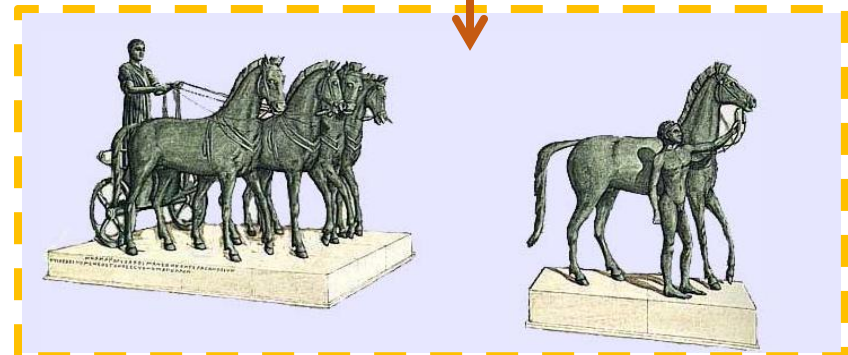
(2) Ο Ηνίοχος των Δελφών

Αρχικά ήταν μέρος μιας μεγαλύτερης ομάδας αγαλμάτων, συμπεριλαμβανομένου του άρματος, τουλάχιστον τεσσάρων αλόγων και ενός ή δύο ιπποκόμων (βρέθηκαν θραύσματα από αυτά)

Ορισμένοι ειδικοί συσχετίζουν το έργο με τον γλύπτη Πυθαγόρα από το Ρήγιο της Μεγάλης Ελλάδας, που έζησε και εργάστηκε στη Σικελία (αλλά αυτό είναι υποθετικό)

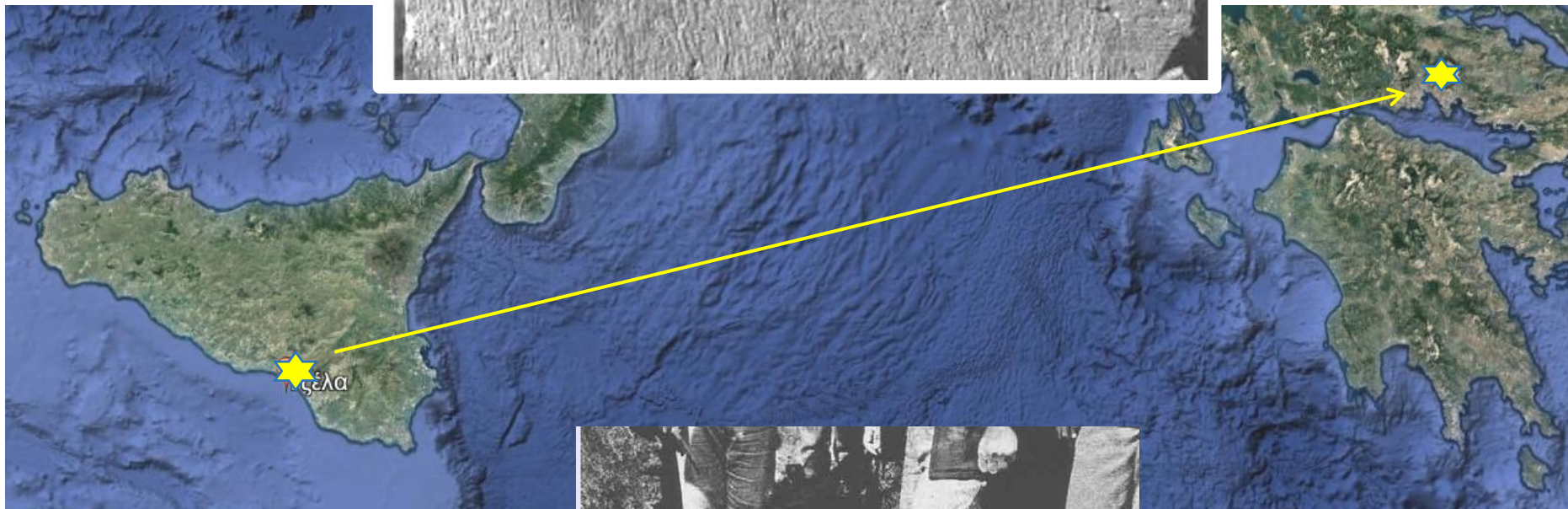
τρεις προτάσεις αναπαράστασης

Δελφοί 1896

Μια επιγραφή στην ασβεστολιθική βάση του αγάλματος αποδεικνύει ότι αφιερώθηκε από τον Πολύζαλο, τον τύραννο της Γέλας, ελληνικής αποικίας στη Σικελία, ως φόρος τιμής στον Απόλλωνα γιατί τον βοήθησε να κερδίσει την αρματοδρομία των πανελλήνιων αγώνων που διοργανώνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς (τα Πύθια), είτε το 478 είτε το 474 π.Χ.

ΕΞΑΜΕΤΡΟ

[...Π]ολύζαλος μ'άνεθηκ[ε... τ]ὸν
ἄεξ εὐόνυμ'Ἀπόλλ[ον]

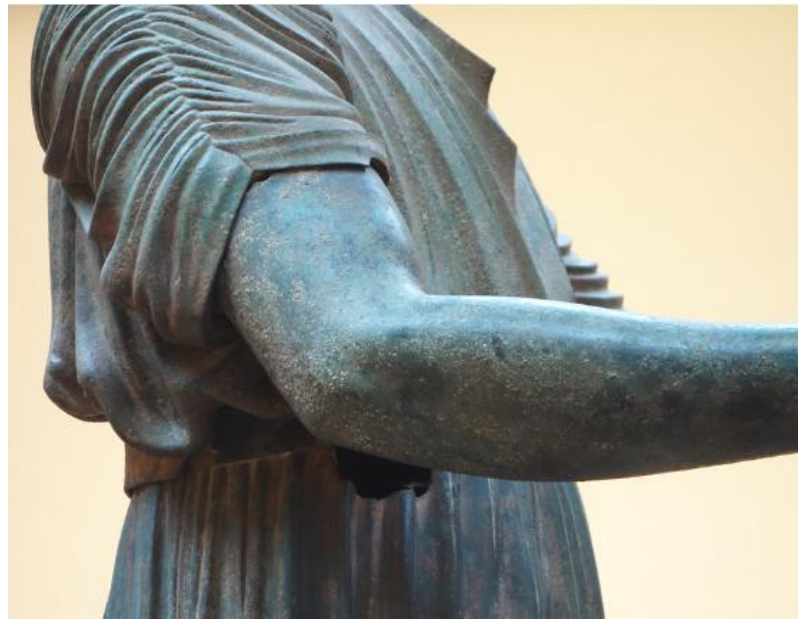
hellenica.de

The statue is one of the few Greek bronzes to preserve the inlaid glass eyes

ALSO:

The lips are made of copper
and his head band is impressed in silver.

Μέθοδος χύτευσης χάλκινων αγαλμάτων: «Τεχνική του χαμένου κεριού» που εφαρμόζεται σχεδόν πανομοιότυπη μέχρι σήμερα.

Χωρίζεται σε οκτώ στάδια:

1) Πάνω σε ξύλινο 'σκελετό' κατασκευάζεται/πλάθεται πήλινο πρόπλασμα που προσεγγίζει την τελική μορφή του γλυπτού.

2) Πάνω στο πρόπλασμα τοποθετείται λεπτό στρώμα κεριού στο οποίο πλάθεται με λεπτομέρειες η μορφή του γλυπτού.

3) Στο κέρινο ομοίωμα προσαρμόζονται μεταλλικοί αγωγοί,

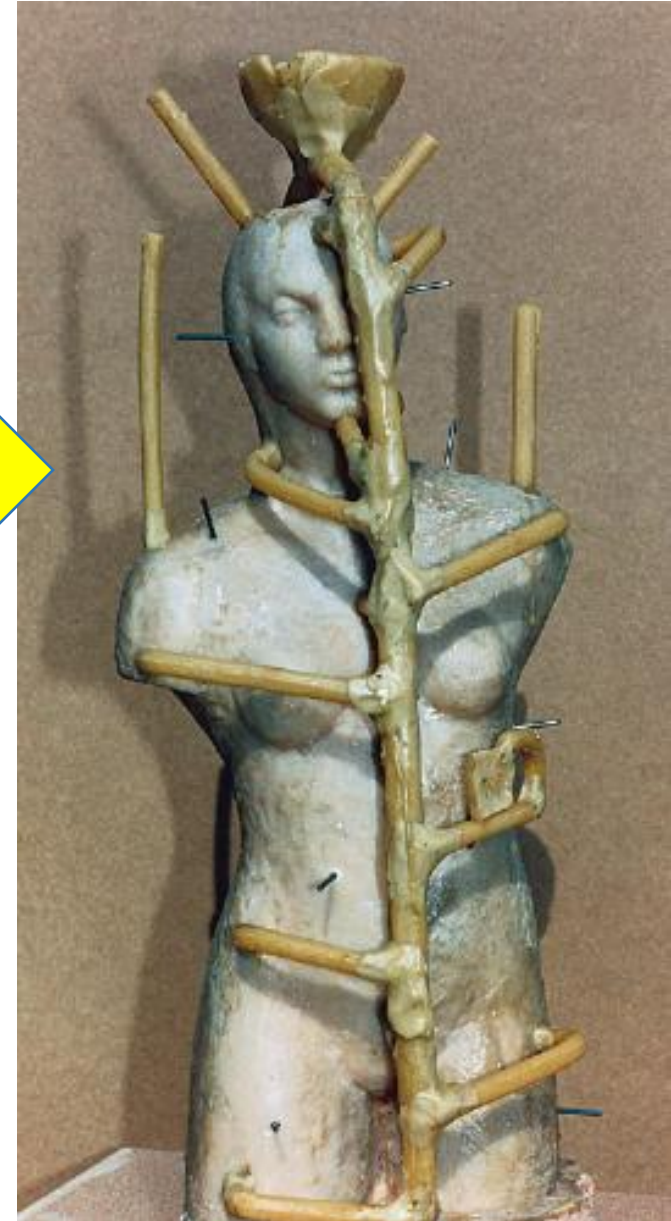
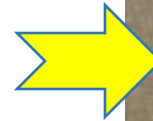
4) Το σύνολο καλύπτεται με ένα παχύ πήλινο περίβλημα που στερεώνεται με καρφιά.

5) Μπαίνει στον κλίβανο και οι πηλοί (μέσα και έξω) ψήνονται και σκληραίνουν ενώ το κέρι λιώνει και αφήνει στην θέση του ένα κενό.

6) Μόλις κρυώσει η κατασκευή χύνεται ρευστό μέταλλο (κράμα χαλκού) στους αγωγούς και έτσι γεμίζει το κενό του 'χαμένου' πλέον κεριού.

7) Στο τέλος αφαιρείται το πήλινο περίβλημα και οι εξωτερικοί μεταλλικοί αγωγοί.

8) Το έργο ολοκληρώνεται με την τελική επεξεργασία της επιφάνειάς του (τρίψιμο, στίλβωμα κτλ.)

Σύγχρονη πειραματική εφαρμογή σε μικρό μέγεθος

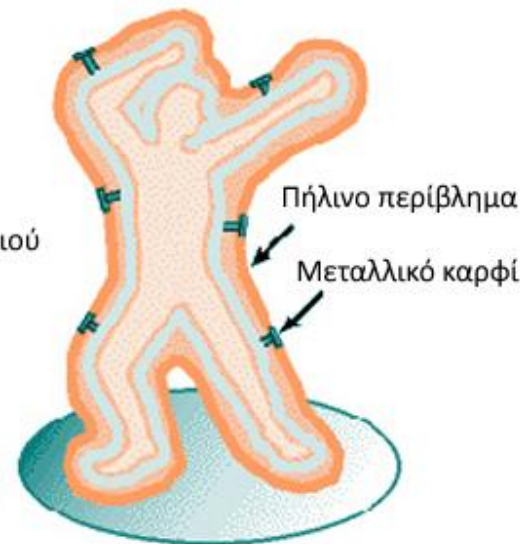
1.

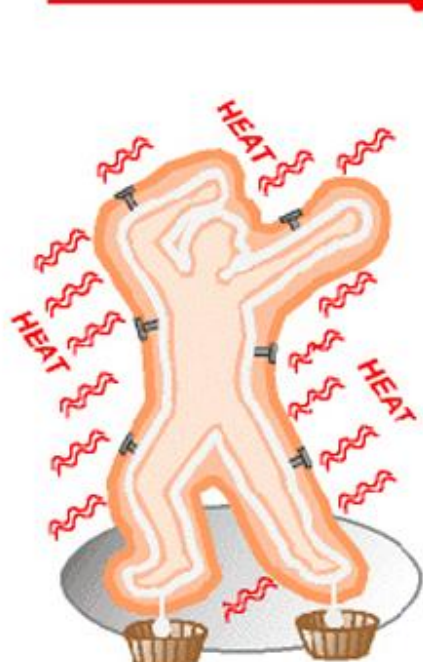
2.

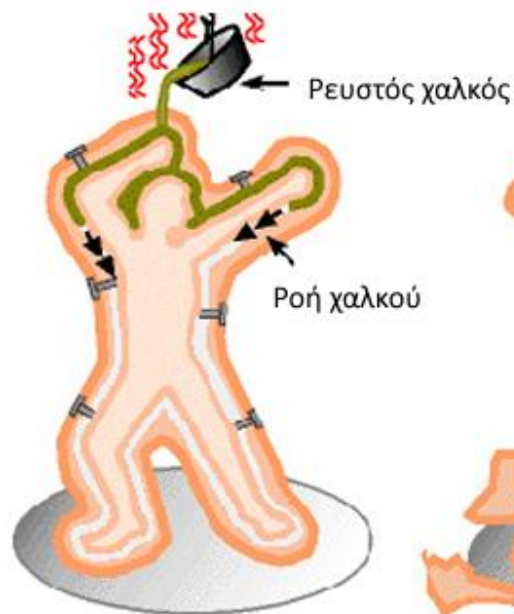
3.

4.

5. Θέρμανση και απομάκρυνση κεριού (Heating and wax removal)

6. Χύτευση μετάλλου (Metal casting)

7 Σπάσιμο περιβλήματος (Shell breaking)

8.

Υπήρχε όμως και εναλλακτική τεχνική, που λειτουργούσε αντίστροφα και λέγεται **έμμεση μέθοδος**.

- * Κατασκεύαζαν διαφορετική μήτρα για κάθε τμήμα ενός πήλινου προπλάσματος που έχει την οριστική, τελική μορφή του έργου,
- * Επίστρωναν το εσωτερικό των μητρών με κερί, τις συναρμολογούσαν ώστε να απαρτιστούν μεγαλύτερα τμήματα, προσάρμοζαν ένα πήλινο πυρήνα και προχωρούσαν στην διαδικασία του χυσίματος.
- * Το καυτό κράμα χαλκού έλιωνε το κερί που έφευγε από συγκεκριμένες οπές και έπαιρνε την θέση του.
- * Με την τεχνική αυτή δεν καταστρέφεται το αρχικό πήλινο μοντέλο, ούτε και οι μήτρες ... και θεωρητικά είναι δυνατή η αναπαραγωγή αντιγράφων.

Ο Ηνίοχος των Δελφών αποτελείται από επτά τμήματα

Κύλικα του Ζωγράφου του Χυτηρίου,
που βρίσκεται σήμερα στο Βερολίνο και χρονολογείται
στη δεκαετία 490-480 π.Χ.

Η παράστασή της σχετίζεται με τη γλυπτική, καθώς
παρουσιάζει ένα εργαστήριο χαλκοχυτικής.
Η μοναδική αυτή απεικόνιση μας δείχνει στιγμιότυπα
από την κατασκευή χάλκινων αγαλμάτων!

ΔΕΙΤΕ = https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/navigator/browse.html?object_id=30171

ΑΛΛΑ, όπως είπαμε, η πλειονότητα των χάλκινων αγαλμάτων δεν σώθηκε. Ένα παράδειγμα είναι ο περίφημος **Δισκοβόλος του Μύρωνα**

Το χάλκινο πρωτότυπο χρονολογείται στο περ. 460-450 π.Χ., που έχει σωθεί σε πολλά μαρμάρινα χάλκινα αντίγραφα της ρωμαϊκής εποχής.

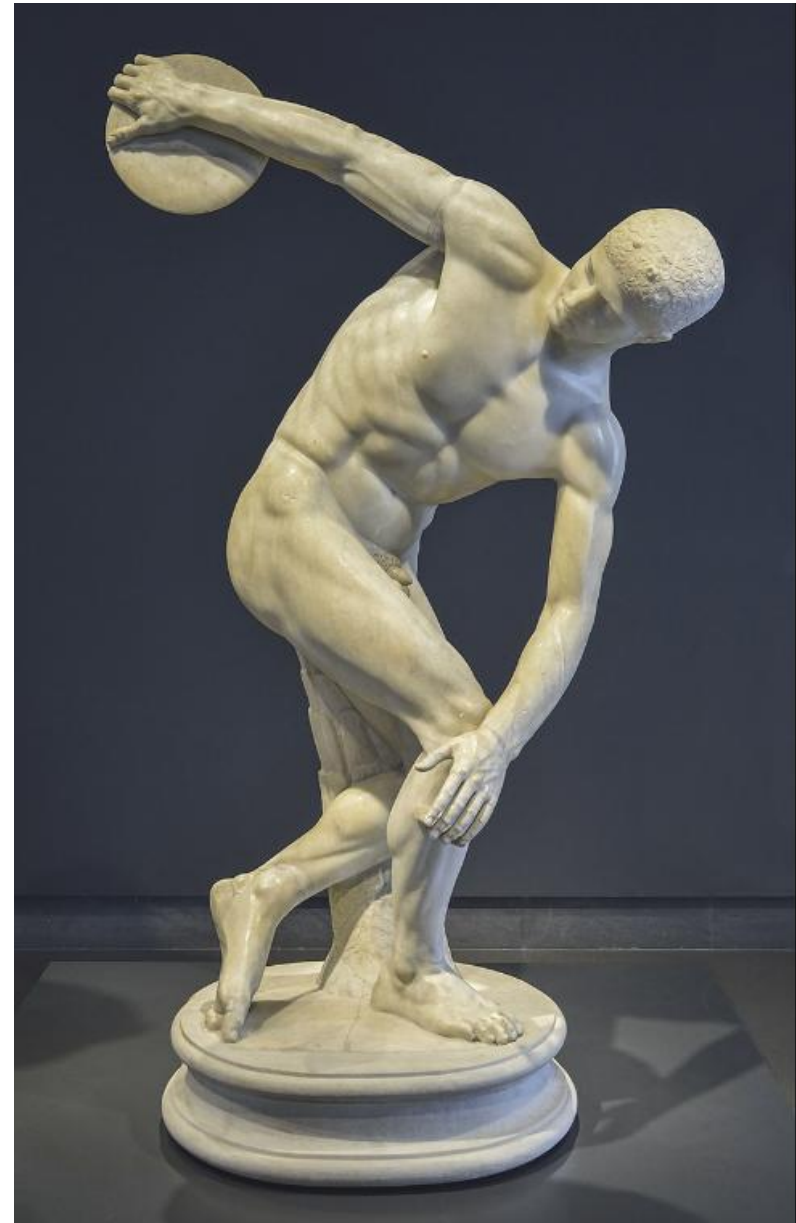
Εδώ βλέπετε ένα από αυτά που βρέθηκε το 1781 σε ανασκαφές στη Ρώμη, σε οικόπεδο του πρίγκηπα Λαντσελόττι (Lancellotti).

Το 1938 το αγόρασε ο Αδόλφος Χίτλερ. Του το πούλησε ο Galeazzo Ciano, Υπουργός Εξωτερικών, για 5.000.000 λίρες. Ο Giuseppe Bottai, Υπουργός Παιδείας, και η ακαδημαϊκή κοινότητα αντέδρασαν ... αλλά δεν εισακούστηκαν.

Ο Τσιάνο το έστειλε με τρένο στο Μόναχο όπου το εξέθεσαν στη Γλυπτοθήκη.

Το 1948 το επέστρεψαν στην Ιταλία. Τώρα πλέον εκτίθεται στο Μουσείο του Palazzo Massimo alle Terme ....

αλλά η ιστορία δεν τελειώνει εδώ!

Εντελώς πρόσφατα (2023) οι Γερμανοί το ζήτησαν πίσω!!!

Ιταλία και Γερμανία μαλώνουν για τον Δισκοβόλο Λαντσελότι - Ζητούν την επιστροφή του στο Βερολίνο

🕒 14:23, 02.12.2023

Ο Δισκοβόλος είχε ήδη μετατραπεί σε ένα από τα σύμβολα της ναζιστικής προπαγάνδας, με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου, το 1936

Μετά την λήξη του πολέμου, το 1948, η ιταλική κυβέρνηση κατάφερε να συμπεριλάβει τον Δισκοβόλο Λαντσελότι στον κατάλογο έργων που είχαν εξαχθεί παράνομα από την χώρα και να πετύχει την επιστροφή του στην Ρώμη.

Τώρα, ο διευθυντής της γλυπτοθήκης του Μονάχου, υπογραμμίζει ότι «η επιστροφή αυτή στην Ιταλία, κατά την άποψη του μουσείου του και του κρατιδίου της Βαυαρίας, παραβίασε τον νόμο» και ότι οι ιταλικές αρχές, είχαν εγκρίνει την μεταφορά του αγάλματος στην Γερμανία. Η Corriere della Sera, όμως, υπενθυμίζει ότι η Γερμανία, «όπως απέδειξε και πρόσφατη έκθεση που πραγματοποιήθηκε στην Ρώμη, αφαίρεσε παράνομα από την Ιταλία πολλά αριστουργήματα της τέχνης, με εντολές του Χίτλερ, του Χέρμαν Γκέρνινγκ και άλλων ισχυρών ονομάτων του ναζιστικού καθεστώτος ». Είναι κάθετα αντίθετος σε κάθε ενδεχόμενο επιστροφής, τέλος, και ο Ιταλός υπουργός Πολιτισμού Τζενάρο Σαντζουλιάνο, ο οποίος, όπως αναφέρει η εφημερίδα του Μιλάνου, φέρεται να δήλωσε ότι για να συμβεί κάτι τέτοιο «πρώτα θα πρέπει να περάσουν πάνω από το πτώμα του».

Ένα ακόμη αντίγραφ του Δισκοβόλου ... και μελέτη/αναπαράσταση της θέσης ρίψης

The British
Museum

Museum number

1805,0703.43

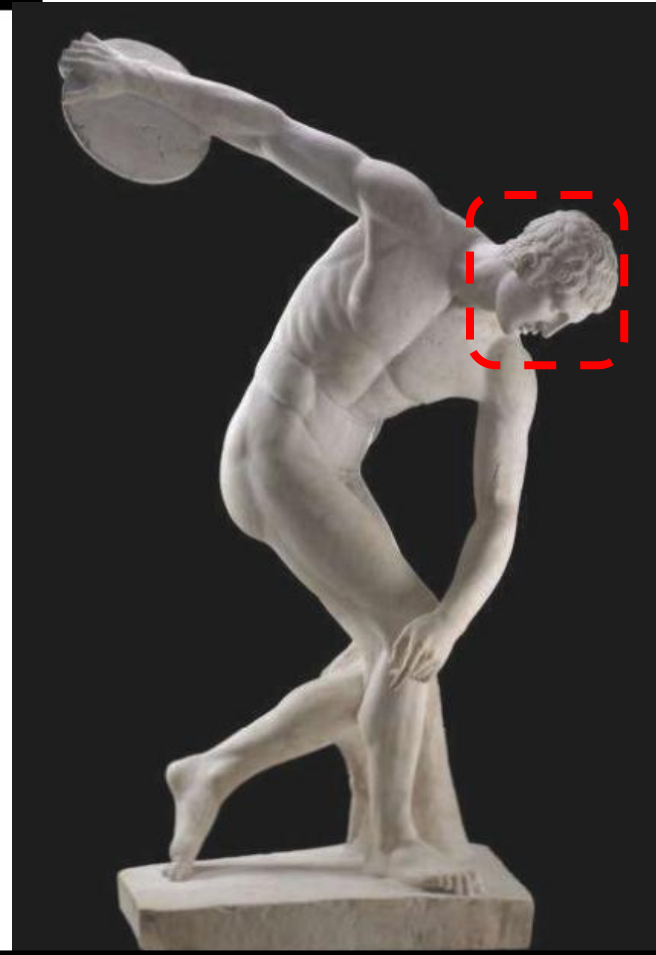
Title

Object: Object: The Townley Diskobolos

Description

Marble statue of a diskobolos (or discobolus), discus thrower, poised as if ready to throw his discus.

This particular copy has an incorrectly restored head, that was allegedly found nearby when it was excavated in Hadrian's Villa at Tivoli. It was common in the eighteenth century to "restore" ancient sculptures without proof that the restored elements...

Ρωμαϊκά αντίγραφα:

Με λεπτομερείς μετρήσεις μέσω τρισδιάστατου παντογράφου δημιουργούσαν καταρχάς γύψινα αντίγραφα, τα οποία κατόπιν 'μετέφεραν' σε μάρμαρο.

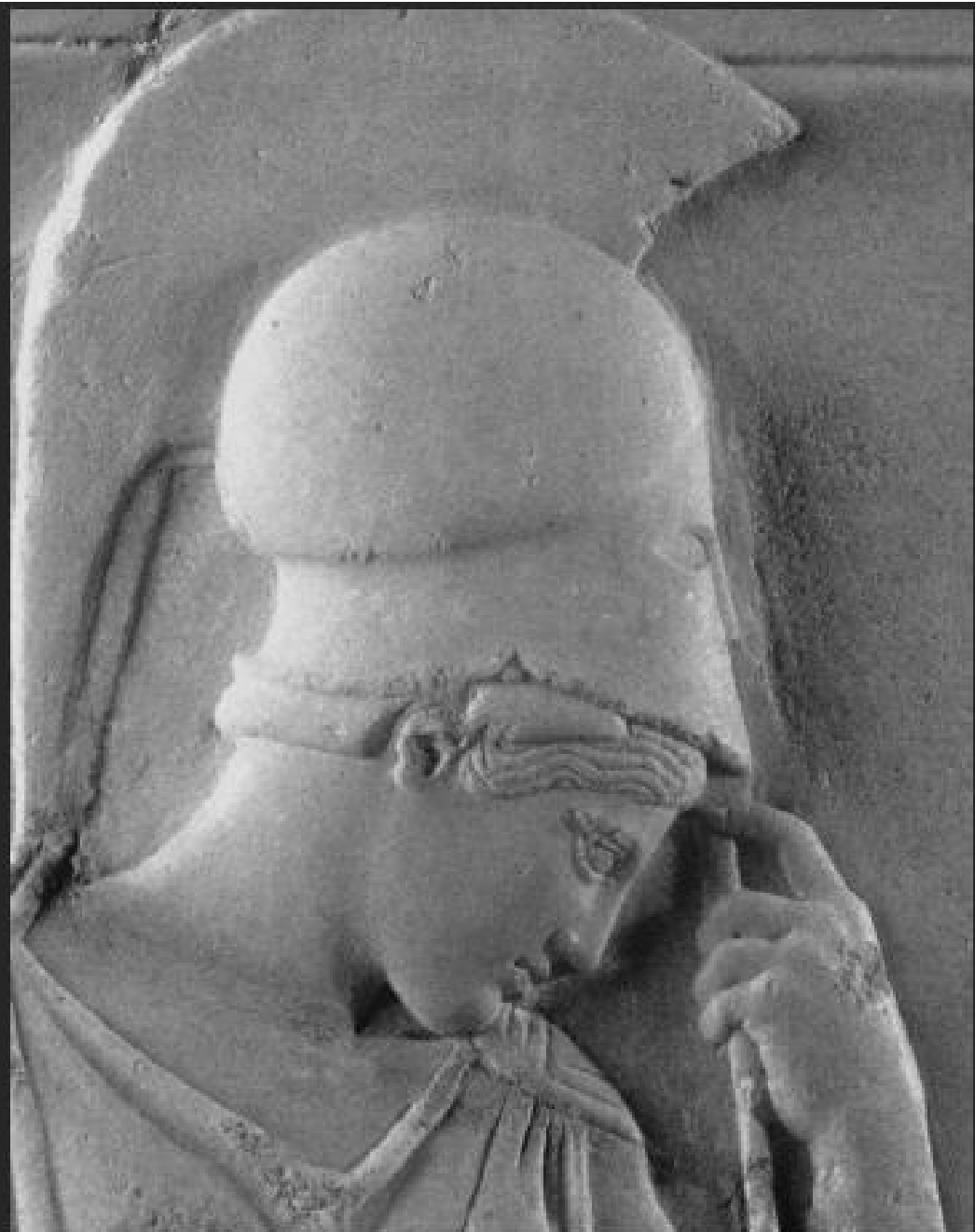
ΟΜΩΣ επειδή το μάρμαρο δεν έχει την αντοχή σε εφελκυσμό που έχει το κράμα χαλκού, τα ρωμαϊκά αντίγραφα χρειαζόταν στηρίγματα, τα οποία συχνά ήταν σκαλισμένα με τη μορφή κορμών δέντρων, κιονίσκων, διαφόρων μορφών κτλ.

ΑΣ ΔΟΥΜΕ ΚΑΙ ΔΥΟ ΜΑΡΜΑΡΙΝΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΤΟΥ ΑΥΣΤΗΡΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

Η «ΣΚΕΠΤΟΜΕΝΗ» ΑΘΗΝΑ
Ακρ 695

**Αναθηματικό ανάγλυφο νέου από το Σούνιο (κοντά στον ναό της Αθηνάς)
Στυλιστικές συγκρίσεις με τον Ξανθό έφηβο και τον Ηνίοχο των Δελφών.**

